

Szitakötő

Tömegvonzás
Pók-ügy
Szöcskejáték
Katinka titka
Vetésforgó

Vonz, mint a mágnes
A válogatós postaláda
Növényi furfangok
Nézzük együtt ...
Joan Miró képeit!

VONZÁSOK ÉS TASZÍTÁSOK

Kapitány Máté > ZSÓFI	1	Szabó Attila > KATINKA TITKA	28
Nacsinák Gergely András > TÖMEGVONZÁS	2	Pinezics Mária > GIZA MAMA, AZ ÉN BÁLNÁM	30
Haász János > HIÁBA MINDEN AKARAT	4	Szigeti Zoltán > NÖVÉNYI FURFANGOK	32
Vörös István > MIT TUD A LÁBFEJ?	4	Hollós Máté > A VONZÁS TITKA	34
F. Nagy Gábor > EGY MÁGNES CSAK...	4	Jámborné Balog Tünde > EZT SZERETEM, EZT KEDVELEM...	36
Búth Emília > KÉRDÉSEK	5	Tim Mariann > VETÉSFORGÓ	38
Fecske Csaba > CSALÓDÁS	5	Bene Zoltán > FOLTOS DONGÓK	40
Victor András > VONZ, MINT A MÁGNES	6	Hőnyi Edit Katalin > ÁLMOK KÖNTÖSÉBEN	42
Varga Zoltán Zsolt > PATKÓ AZ ERDEI ÚTON	9	Pánti Irén > ÁTOK VAGY ÁLDÁS	44
Kelemen Tamás > A HÍDON	12	Guti Csaba > AZ ANYÓKA ÉS A BŐJTI SZÉL	46
Parapatics Andrea > FŐLŐSLEGES VONZALOM?...	14	Szilasi Katalin > SZERET - NEM SZERET	48
Inczédy Tamás > A VÁLOGATÓS POSTALÁDA	16	Kiss Ottó > A SZOMSZÉDÉK KOCSIJA	48
Kovács Zoltán Tibor > A HERCEG ÉS A VONZÓ BOSZORKÁNY	18	Lipták Ildikó > VERSENY	borító3
Vibók Ildi > PÓK-ÜGY	20	BARÁTSÁGUNK TÖRTÉNETE	borító4
Z. Karvalics László > A VILLANYKÖRTE VÉGZETES VONZÁSA	22	illusztrációk > Benedek Virág, Láng Anna, Macsinika Zsolt, Török Eszter, Pap Kata, Kiss Lou	
Nézzük együtt... JOAN MIRÓ KÉPEIT!	24		
Garay Zsófia > SZÖCSKEJÁTÉK	26		

Szerkesztők > Horgas Judit, Levendel Júlia
Grafikai tervezés > René Margit, Pákozdi Ferenc
Főmunkatárs > Szirmai Panni
Olvasószerkesztő > Bognár Anikó
Kiadja > a Liget Műhely Alapítvány
Szerkesztőség címe > 1122 Budapest, Kissvábhegyi út 4-6.
E-mail > info@szitakoto.com
Internet > ligetmuhely.com/szitakoto-folyoirat

Támogató > Nemzeti Tehetség Program, Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.,
Nemzeti Kulturális Alap
Nyomdai kivitelezés > Keskeny és Társai 2001 Kft. | ISSN 1789-4972
Terjeszti > a Lapker Zrt
Előfizethető > közvetlenül a kiadónál, a hírlapkézbesítő
postahivataloknál és a HELIR-nél (1089 Budapest, Orczy tér 1.)
Előfizetési díj egy évre > 3780 Ft | Megjelenik negyedévente

Zsófi

Nagyon utálok Zsófit. Ahogyan a haja lobog, amikor fut. Ahogyan ráhajol a füzetére és kidugja a nyelvét írás közben. Ahogyan tapsol meg énekel Pankával a szünetekben. Ahogyan ugrókötelezik, megfeledkezve mindenről. Ahogy behunyja közben a szemét, és a hülye szempillái az arcára fekszenek. Ahogyan keresztbe fonja karját, mikor duzzog. Ahogy megremeg a hangja, mikor kihívják a táblához felelni. Ahogyan nevet, és látszanak a kavicsforma fogai. Ahogyan rálegyint Sanyira, pedig Sanyi a legmenőbb az egész osztályban. Utálok, utálok, nagyon-nagyon utálok, ahogy pofákat vág, hogy röhögtesse a barátnőit. Ahogyan félszegen felemeli a karját, mikor tudja a jó választ matekból. Azt is utálok, ahogy sír, ha megbántják. Ahogyan reszket a válla közben. És idegesít, mikor ősszel újra látom a hosszú nyári szünet után, és figyelem, milyen beleéléssel meséli, mi történt vele a Balatonnál. Kit érdekel, hogyan ugrálóvárazott meg gumicsónakozott, vagy éppen, hogy melyik a kedvenc fagyija?

Utálok, amikor szomjas, és iszik, és olyan kicsiket kortyol. Utálok, amikor éhes, és hosszan

rágja a falatot. Amikor beüti a térdét az udvaron, és összeszorítja a száját, mert nem akarja elbógni magát. Amikor nem árulja el a titkait. Amikor izzad a betonon állva a tanévnyitón, és gyöngyök gurulnak a nyakán. Amikor Pankával sugdolózik, és közben hátrapillantgat, hogy nem hallják-e őket. Amikor a kiránduláson lány létére gyorsabban fut nálam. Amikor a bábszínházban előttem ül, és a sötétben is látom a hátát meg a haját, és hallom, hogy aprót sikkant, mikor megijed az egyik szereplőtől. Amikor a táborban kártyázik a többiekkel, és próbálja úgy tartani a lapjait, hogy véletlenül se leshessék meg. Amikor az apja jön érte, és valamiért kiabál vele, ő meg el akar szaladni, ki a világból.

Mondom. Nagyon utálok Zsófit.

És ma végre rám mosolygott.

KAPITÁNY MÁTÉ

Tömeg- vonzás

Hárman álltak a porondon: a cirkuszigazgató, Csibi bácsi, az artisták vezetője és Muki. Muki tízéves-forma fiúcska volt, apa nélkül, anya nélkül tengődött a faluban, a plébános úr nevelgette úgy-ahogy.

- Te lehetsz a lövedék - mondta az igazgató. - Koszt, kvártély és némi zsebpénz. Rendes munka, na. Később lehetsz akár porondmester is. Vagy oroszlánidomár.

- És mi lett az előző lövedékkal? - kérdezte a fiú kíváncsian.

Csibi bácsi az igazgatóra sandított.

- Elszelelt - felelte az. - Az egyik városban fogta magát, és kereket oldott. Azóta keresünk új lövedéket. Te éppen megfelelnél. Az elődöd már úgyis kezdte kinőni a csövet.

- Ezt? - kérdezte Muki, és bizalmatlanul méregette a porond melletti behemót ágyút. Az ágyú közömbösen állt a fűrészporszagú félhomályban.

- Az úgy van - hajolt le Mukihoz Csibi bácsi -, hogy kapsz egy sisakot, meghajolsz a közönség felé, bemászol a csőbe, aztán egy nagy durranás hallatszik, te meg repülsz.

- Meddig?

- Hát addig, ameddig - vonta meg a vállát az igazgató. - Ha nyár van, és szabadtéren is fellépünk, akkor messzebbre. Télen a sátorban csak egy keveset. Pár másodpercet. De az emberek szeretik így is, úgy is. Tódulni fognak. Híres leszel. Főműsorszám.

A kislíút ez szemlátomást nem hatotta meg.

- Meddig? - kérdezte még egyszer Csibi bácsitól. Az hümmögve felelt.

- Van olyan, hogy... tömegvonzás. A nagy dolgok vonzanak.

- A repülés, az nagy dolog - vetette közbe Muki.

- Nem úgy értem. A nagy testek, mint például a Föld is, vonzást gyakorolnak a náluk kisebbekre.

Minden leesik a földre. A kanál, a hópehely, meg a...

- Meg a lövedék is - kockáztatta meg a fiú.

- De téged elkapunk! - vetette közbe a cirkuszigazgató. - Egy nagy hálóba érkezel, kiugrasz, integetsz a nagyérdeműnek, és taps!

- A tömegvonzás megbízható dolog - magyarázta tovább türelmesen Csibi bácsi. - Mindenütt a világon ugyanolyan. Kiszámítható. Ha valaki okos, pontosan meg tudja mondani, hogy ha egy ilyen és ilyen súlyú lövedéket ekkora és ekkora erővel lövünk ki, akkor az pontosan hova fog becsapódni.

- Érkezni - javította ki az igazgató.

- Úgy van. Érkezni. És a hálót oda feszítjük ki.

Csönd lett. A kisfiú közelebb óvakodott a nagy, néma szerkezethez.

- De... - kezdte bizonytalanul -, de ha minden pontosan kiszámolható, és előre tudható... Akkor miért tapsolnak? Miért tódulnak?

A két felnőtt egymásra nézett. Az igazgató szólalt meg elsőnek.

- Hogy megnézzék, mennyire bátor és ügyes vagy.

Muki megvonta a vállát. Megfordult, és lassan, megfontoltan, mint aki mélyen töpreng, megindult kifelé. Odakint versenyt ciripeltek a tücskök a nyári ég alatt. Muki hunyorogva nézett a távolba, a falu felé, valahová a templomtornyos túlra. A két felnőtt is kilépett a sátorból. Az igazgató elnézést kért, és elsietett valahová. A kisfiú egyedül maradt az öreggel. Nézték a mezőket, a kék eget.

- Miért jönnek? - ismételte meg a kérdést Muki. - Őket mi vonzza?

Csibi bácsi leguggolt mellé, úgy mondta, mint aki titkot árul el.

- Az a pár másodperc - suttozta. - A röpülés.

Mit tud a lábfej?

Vagy vonz a mágnes, vagy taszít.
A mákosgombóc jó nagyon,
a spenótot viszont unom.
Nem képzelhetek valakit,
hogy játsszon kint az udvaron
velem? A vonzódás átalakít,
a gyűlölet is egy kicsit -
barátaimná változom.
Az apám óriás lesz,
minden gonoszt lóvá tesz,
csak mert én nagyon szeretem.
A fociedző nulla,
mert folyton azt sulykolja,
amit rég tud a lábfejem.

VÖRÖS ISTVÁN

Egy mágnes csak...

Egy mágnes csak, oly hallgatag,
kétpólusú, erős darab,
a szertár büszkesége volt,
és sosem esett rajta folt...
Nem vonzotta a szép papír,
sem fa, sem a gumiradíró,
az üveg sem volt esete,
a műanyag pohárka se,
ám ha vassal találkozott,
minden-minden megváltozott:
leküzdhetetlen vonzalom
bizsergett mindkét póluson.
Ilyen csodás találkozás,
mégsem követte vallomás...

F. NAGY GÁBOR

Kérdések

Hátborzongató
és gyönyörű egyben:
riadt varangy ül
nyirkos tenyeremben.

Szíve ver, lüktet:
lesz eső? Hol a part?
Kérdésre kérdés:
honnan jön? Merre tart?

Szemében látom,
ahogy ő lát engem.
Kinevet, borzong?
Tetszik-e a versem?

BÚTH EMÍLIA

$$88 : x = 22$$

Hiába minden akarát

Minden reggel úgy megyek suliba,
hogy szeretem majd a matekot.
Meglelem az ikszet, a közös nevezőt,
megszorzom a hányadost.
Még Nóra nénitől se félek,
mert Nóra néni csak jót akar,
mondja anya mindig.
Jót én is akarok, de jó,
ha elégséges vagyok.
Mert hiába minden akarát,
a mínusz nem válik plusszá,
a nevező megvezet,
az iksz bujkálva kinevet.
Mit csináljak, ha ilyen egyoldalú
ez a nyavalyás szeretet?

HAÁSZ JÁNOS

Csalódás

Az osztályban szerintem
Évi a legszebb lány.
A múltkor is olyan kedvesen,
mosolyogva nézett rám,

hogy belepirultam, mint részeg
harangütő kalimpált szívem,
a focin és rajta kívül engem már
nem igazán izgat semmi sem.

Haja, mint az érő nyári zab,
selymes hangja elandalít.
Határozottan érzem, tudom
tenni kéne végre valamit,
igen, igen, de mit??????

Hogy megcsúnyul egy lány,
ha másik fiúra néz,
kiütözköznek a szeplői hirtelen,
s az orra is ferde, ehét engem a penész.

A csalfa, mint macska az egérrel,
játszott csak velem,
Pukkadj meg te kis béka,
agyó, szerelem!

FECSKE CSABA

BENEDEK VIRÁG rajzai

Vonz, mint a mágnes

Magnészia Görögország egyik megyéje az Égei-tenger partján, de ma már inkább Thesszáliának nevezik. Itt van az Olümposz, meg a jóval kisebb Pelion-hegy. Az utóbbin találtak az ókori görögök olyan köveket, amelyek közelében a vasdarabok különösen viselkedtek.

A „magnésziai kövek”-et a középkorban iránytűként használták úgy, hogy vízen úszó falpra tették. A vidék nevéről kapták ezek a kövek - s az anyagukat alkotó ásvány - a magnetit (vagy másképpen mágnes-vasérc) nevet. Nagy magnetit-bányák vannak például Svédország északi részén, és Oroszországban Magnyitogorszk térségében. Az ilyen érc-lelőhelyek könnyen fölfedezhetőek egyszerűen a mágneses hatás alapján. A magnetitből fényes fekete „kavicsokat”, golyókat csiszolnak, és ékszerként használják, de az ókori görögök idejétől máig sokan hisznek abban is, hogy mágneses ereje révén gyógyító hatása is van.

Mágnest ezernyi helyen és célra használunk, apró tárgyak összetartására és rögzítésére, vagy a számítástechnikában. A mágneses vonzások-taszítások eredménye a mágneses lebegtetés is, amikor a vonat nem is érintkezik a sínnel, hanem lebeg fölötte, s így sokkal kisebb lesz a súrlódás.

Mivel vasérc nagy mennyiségben található a természetben, mágnest leginkább vasból gyártanak, pontosabban acélból, úgy, hogy a vasat

összeolvasztják más elemekkel. A ma kereskedelmi forgalomban lévő mágnesek közül az ún. neodímium-mágnesek (NdFe) a legerősebbek. (Itt a Fe a vas kémiai jele, a Nd pedig a neodímium nevű ritka fémre utal, amellyel a vasat

összeolvastották.)
Minden vasdarab-
ban vannak nagyon
picike mágneses hatású
részek; csakhogy azok egymáshoz
képest összevissza állnak, ezért kioltják egymás
hatását. Kifelé tehát a vasdarab már nem mutat
mágneses jelleget. Ha azonban ezt a vasdarabot

erős mágnes közelébe tesszük, akkor a milliónyi picinyke elemi mágneses rész a vonzó és tasztító erők hatására mind azonos irányba áll be, s így a vasdarab már kifelé is mágnesességet mutat. Még hatékonyabb lehet egy vasdarab mágnesezése, ha az erős mágnes - mindig egy irányba! - többször végighúzzuk rajta. A mágnessé tett vasdarab addig tartja meg a mágnesességét, amíg a picike mágneses részek megint összevissza fordulnak. A közönséges vas - például egy gemkapocs - kevésbé őrzi meg a mágnesességét, ezért az állandó mágneseket különféle acélokból készítik. Ha melegítünk valamit, a szabad szemmel láthatatlan, apró részecskéi egyre jobban rezegnek. Ez érvényes a mágnesekre is. Ha magas hőmérsékletre melegítünk egy mágneset, a piciny mágneses részek előbb-utóbb olyan erősen rezegnek, hogy „kiszabadulnak” a rendezettségéből. A melegítés tehát gyengíti a mágneset. A legjobb vasmágnes is elveszti „erejét”, ha elérjük a 770 °C-ot. Egy erős ütés is megrázkódtathatja a mágneset annyira, hogy a pici mágneses részek egy hányada kilép a rendezettségéből, s így csökken a vasdarab mágnesessége. Ha elejtet a mágneset, attól is gyengül.

Pénzerméink közül a 100 Ft-os mágnesezhető, mert mindkét részének nemesacél az alapja. Ha egy 100-as sokáig van erős mágnes közelében, maradandóan átmágneseződik. Látni persze nem lehet a változást, de tapasztalni igen. A pénzbedobós automaták érzékenyek arra, hogy a bedobott érme mágneses-e vagy sem. Ha mágneseződött, lassabban csúszik a vassíneken, mert vonzzák egymást. Ilyenkor előfordulhat, hogy az automata kiejti a 100-ast. De ha kétszer-háromszor jó erősen a földhöz csapjuk az érmét, az ütések erejétől gyengül a mágnesezettsége.

Minden iránytű lelke egy pácika alakú mágnes, amely picike és könnyen elfordul a tű hegyén. Persze nem magától fordul el, hanem a Föld mágnesessége miatt. Amelyik végével a Föld északi sarka felé fordul, azt nevezték el a régi hajósok a mágnes *északi* pólusának, a másikat *déli* pólusnak. Ebből arra következtethetünk, hogy az Északi-sark közelében lévő pólus a mágnesek déli pólusával azonos jellegű, ezért vonzza a pácikamágnes északi végét. De ennek az iránytű működése szempontjából nincs jelentősége.

A Föld mágneses terének pontos magyarázatát még nem tudjuk. Biztosan szerepe van annak, hogy a Föld belsejében nagyon sok a vas, s egy része az ottani magas hőmérséklet miatt olvadt, folyékony állapotban áramlik. A földi élővilág szempontjából óriási a jelentősége, hogy a Földet mágneses tér veszi körül, mert megvéd minket bizonyos káros hatásoktól. A Napból ugyanis nemcsak a körülöttünk lévő világot láthatóvá és széppé tevő fénysugárzás jön a Föld felé, hanem nagy energiájú sugárzások is, amelyek hasonlóak az atombomba robbanásakor kiáramló sugárzásokhoz, és súlyos betegségeket okoznak. A Földet körülvevő mágneses tér hatására azonban ezek a sugarak kikerülnek bolygónkat.

Vannak olyan ásványok, amelyekre hat a Föld mágneses tere. Ebből az következik, hogy ha találunk valahol a föld alatt ilyen ásványt, a kristályok lapjainak irányából le tudjuk olvasni, hogy

amikor a forró, olvadt kristályok megdermedtek és rögzült a helyzetük, éppen milyen irányú volt a földi mágneses tér. Az ugyanis változik, s nincs kötve a Föld forgását meghatározó észak-dél tengelyhez sem. Ma a mágneses északi pólus nem is az Északi-sarkon van, de még csak nem is igazán közel hozzá. Néhány évvel ezelőtt Kanada északi szigeteinél volt, és most halad az Északi-sark felé (gyorsabban, mint az előző évtizedekben).

Van olyan ásványbánya, ahol ugyanannak az ásványnak a különböző korú rétegekben lévő kristályai ellentétes helyzetben dermedtek kőzetté. Innen tudjuk, hogy a földi mágneses pólusok szabálytalan időközönként helyet is cserélnek. Persze nem máról holnapra. Ilyen pólusváltás már sok volt a Föld történetében. Nagy átlagban eddig kétszázezer évenként fordultak elő, de a legutóbbi pólusváltás már nagyon régen, közel egymillió éve volt, és nem is tudjuk, mikor lesz a következő.

Minden pólusfordulás kritikus időszak a földi élővilág számára. Ekkor ugyanis nem védi a Földet a mágneses burok a Napból érkező ártalmas sugárzástól, az tehát akadálytalanul lehatol a Föld felszínéig, így állat- és növényfajok ezrei pusztulnak el vagy változnak meg.

A Föld mágneses terét az ember nem érzékeli. Nincs olyan érzékszervünk, amely jelezné, hogy merre van észak, vagy milyen irányú az észak-dél mágneses tengely. Az állatok között azonban vannak, amelyek képesek erre. A költöző madarak némelyike oda is, vissza is több ezer kilométert repül, sokszor tengerek fölött, ahol nincs tereptárgy, amihez igazodhatnának. Ilyenkor a mágneses tér irányának érzékelése segíti őket a helyes irány megtartásában.

VICTOR ANDRÁS

Patkó az erdei úton

Egy verőfényes nyári délután, de az is lehet, hogy egy borongós őszi napon, sőt, nem kizárt, hogy tavasszal történt, Borzas és Medvenc megint együtt poroszkált hazafelé a munkából. Az egyik kanyarból kiérve már messziről megpillantottak egy rikítóan kék-piros tárgyat. Az út porában hevert.

Amikor odaértek, fölé hajoltak. Patkó alakú vasat láttak, amelyiknek egyik felét kékre, a másikat pirosra festették, a kék felébe „D”, a pirosba „É” betűt véstek.

- Hát ez meg mi a fityfiritty? - vakarta bozontos üstökét Medvenc. - Lópatkónak nagyon vastag, és nincsenek rajta lyukak a szegek számára.

- Szerintem bumeráng! - szólalt meg váratlanul a fejük felett Bagoly, aki most is árnyékként követte őket. - Ausztráliában ilyennel vadásznak az őslakók. Dobd csak el, Medvenc, pörögni fog a levegőben, aztán visszatér a mancsodba.

Medvenc elhajította, de az nem pörgött, nem tért vissza, hanem hatalmas porfelhőt kavarva nagyot puffant az úton.

- Hm. Tévedtem. Tévedni állati dolog -
hunyorogott szégyenkezve Bagoly.

Borzas, aki az erdő lakói közül a legtöbb ismerettel rendelkezett az emberi dolgokról, mindaddig egy szót sem szólt, csak borzbajsza alatt mosolygott két barátja tudatlanságán.

- Ez barátaim, egy mágnespatkó. Semmi köze a lópatkóhoz, vasat és egy másik mágneset lehet vele vonzani. Menjünk csak utána, Medvenc barátom jó messzire elhajította.

- Borzas, azt is tudod, hogyan került az útra ez a mágnes? - érdeklődött Bagoly.

- Hogyne tudnám. Nem messze innen van egy mágnesfa, azon terem. A szél fújhatta ide.

- Tényleg?

- Dehogyan. A napokban erre zötyögött egy mutatványos szekér, szerintem arról pottyánhatott le.

Borzas, amint odaért és lehajolt az eldobott mágnesért, az út melletti bokrok alatt meglátott egy másik, pontosan ugyanolyan mágnespatkót. Örömmel ugrott érte. Az egyik mágnes a bal, a másikat a jobb mancsába vette.

- Ezt nézzétek! - szólt színpadiasan, és a két patkót egymáshoz közelítette. Az egyiknek a kék végét a másiknak a piros végéhez tette, és fordítva. A két mágnes összeragadt egyetlen „O” betűt formázó tárggyá.

- A mágnesen látható „É” betű Északot, a „D” Delet jelent, ezek a pólusai. Hívhatjuk negatív és pozitív pólusoknak is. Ha az ellenkező pólusokat közelítitek, vonzzák egymást. De ha az azonos pólusokat, taszítják - magyarázta tanár bácsisan Borzas, és azonmód meg is mutatta, mi történik, ha a két patkó azonos színű végeit közelíti egymáshoz. Nem tudta teljesen összeérinteni.

- Még te, Medvenc sem vagy ehhez elég erős.

Az erdő polgármestere elhitte Borzasnak, nem próbálkozott. Gondolatai elkalandoztak.

- Hm, barátaim, pont olyan ez, ahogy mi állatok vagyunk egymással. Van, akihez vonzódunk, és van, aki taszít bennünket. Már régen meg akartam kérdezni tőled, Borzas, miért nem kedveled Vaddisznót. Megfigyeltem, hogy még az útjából is kitérsz, ha meghallod a csörtetését.

- Ez régi história. Még az általános iskolában történt. Anyukám azzal a jótanáccsal vitt be

első nap: „Kisfiam, soha se eressz nedvet a bűzmirigyedből, mert csúfolni fognak a társaid.” Én meg is fogadtam a tanácsát egészen az iskolai tűzesetig, amikor porig égett a tornaterem. Akkor ijedtemben egy kevés bűzös folyadékot eresztettem a nadrágomba. Vadmalac, mert ekkor még ez volt a neve, ott állt a közelemben, és attól fogva „Büdöskének” csúfolt.

- Én ki nem állhatom a Verebet - vette át a szót Bagoly. - Egyszer csúnyán összeszólalkoztunk. A piacon egymás mellett vásároltunk, amikor csak úgy szórakozottan megjegyeztem: „Milyen nagy feje van, Veréb asszonyoság!” Ő meg kikelt magából: „Bagoly mondja Verébnek, hogy nagyfejű?” Fel sem sorolom, mi mindent vágtunk aztán egymás fejéhez. Például káposztát.

- Én szinte minden állatot kedvelek a Kerekerdőben, talán ezért választottatok meg polgármesternek. Csak a méheket nem szeretem. Amikor az isteni lépesmézeket kiviszem a fák odvaiból, mindig összeviszsa csípi az orromat - mélázott Medvenc.

- Hm - mordult fel Borzas -, ha már a mágneshasonlatnál járunk, te, barátom, csak a méhek negatív pólusát vetted észre - a fullánkjukat. De van pozitív pólusuk is: kemény munkával összegyűjtik a virágport és mézet készítenek a te kényes ínyed és meglehetősen nagy étvágyad számára.

- Mondasz valamit, barátom. Nekem meg az jutott eszembe, amikor Bagoly történetét hallgattam, hogy akármilyen szemtelenek a verebek, mégiscsak ők a Kerekerdő kukásai. Minden hulladékot, minden morzsát összeszednek, és így elkerüljük a járványokat.

- Igaz, igaz - látta be Bagoly. - Neked pedig, Borzas, azt mondom, hogy Vaddisznó, aki egyébként engem is csúfolt annak idején, nagyon segítőkész állat. Az erdei vasút építésekor ő egyengette el a földet a talpfák alatt, és azonnal jelentkezett az Erdei Cipelkébe, mint szállító. Nemrég, amikor a fa, amelynek odvában lakom, megdőlt, Vaddisznó az első kérésre jött, és megtámasztotta.

- Igazad van, Bagoly - sóhajtott Borzas. - Eddig csak Vaddisznó rossz oldalát láttam, a jót nem. Azt azért meg kell jegyezni, Medvenc, hogy mint minden hasonlat, ez a te mágneshasonlatod is sántít kicsit...

- Talán megütötte a bokáját a hasonlat, azért sántít?

- A hasonlatnak nincs bokája, Bagoly, és hasa sincs a hasonlatnak, mielőtt még kérdeznéd. Átvitt értelemben beszéltem.

- Hová vitted át az értelmet? - kíváncsiskodott tovább a bölcsnek ismert madár.

- Bagolykám, várd meg, hogy végigmondjam, és akkor majd megérted. Szóval, amíg a mágnesek mindig az ellenkező pólust vonzzák, és az azonosat taszítják, addig mi állatok épp ellenkezőleg, azokhoz vonzódunk, akiket magunkhoz hasonlóan pozitívnak vélünk, és azok taszítanak bennünket, akiket másnak, vagyis negatívnak látunk.

- Igaz, igaz - brummogta Medvenc. - Ennek ellenére azt javasolom, a következő erdei gyűlésre vigyük magunkkal a mágneseket, mutassuk meg a Kerekerdő minden lakójának, hogyan vonzzák és taszítják egymást a pólusok, hátha nekik is hasonló gondolataik támadnak, mint nekünk.

VARGA ZOLTÁN ZSOLT

A hídón

LÁNG ANNA rajzai

Volt valahol egy folyó, és azon ívelt át az Alig Billegő Híd, rajta pedig őrt állt az Alig Billegő Híd lovagja. Rettenetes figura, éjjel-nappal páncélban állt, hatalmas kardjára támaszkodva. Olyan rémisztő volt, hogy még a halak is félve úsztak a híd alatt.

Egy napon arra tévedt egy vándor: vidám arcú, nyakigláb fiatalember. Éppen csak rálépett a hídra, a lovag máris rárivallt:

- Megállj! Ha át akarsz kelni, meg kell küzdened velem!

- Szeretnék átkelni - bólogatott a vándor -, de muszáj megküzdenünk?

- Muszáj!

- És ha legyőzlek? - kérdezte a vándor.

A hangjában aggodalom csengett, mintha tényleg félne ettől a lehetőségtől.

A lovag egy pillanatig elképedve meredt rá, majd felnevetett.

- Ha legyőzöl? Akkor még ott a másik folyó, rajta az Egy Kis Felújítás Nem Ártana Híd lovagja, aztán még egy, azon pedig már az Elbír Ez Engem Egyáltalán Híd lovagja strázsál. Na, ha őket mind legyőzted, eléred a célodat.

- Ó - mondta a vándor. - Nehéznek tűnik. Akkor inkább erre megyek.

És elindult az ellenkező irányba, otthagynva a megdöbbsent lovagot.

- De..., de... mi lesz a céloddal? - hebegte.

- Biztos megtalálom ebben az irányban is - intett vissza a vándor.

Teltek az évek, és az immár öreg, de még mindig vidám arcú vándor visszatért. A lovag ott volt. Páncélja rozsdás, kardja csorba, de rettenetessége mit sem változott.

- Gratulálok - örvendezett a vándor -, ezek szerint senki se győzött le!

A lovag sírva fakadt.

- Mi a baj? - kérdezte döbbsenten a vándor.

- Olyan szerencsétlen vagyok - hüppögött a lovag. - Csak vártam és vártam, de nem jött senki. Hiábavaló volt az életem.

A vándor közelebb lépett, és megveregette a vállát.

- Ugyan. Van még idő. Én most elmegyek, mondjuk arra. Velem tartasz?

Vele tartott.

KELEMEN TAMÁS

Fölösleges vonzalom? Felesleges utálat?

Talán már veled is előfordult, hogy valakit a legszívesebben messzire elkerültél volna, míg másnál az első perctől érezted, hogy rokon lelkek vagytok. Sok tényezőn múlhat ez az érzés. Nagyrészt azon, amit az illető mond és ahogyan viselkedik. De az is lehet, hogy tetszik az öltözködése, és ezért máris hozzád hasonlóknak gondolod. Lehet, hogy a mosolya, a kézmozdulatai vagy a parfümjé illata emlékeztet valakire, akit kedvelsz, vagy éppen egy olyan emberre, akivel nincs jó kapcsolatod. Megeshet, hogy a véleményed akkor sem változik, amikor jobban megismered a másikat, de néha az is kiderül, hogy az első megérzéseid teljesen tévesek voltak.

A rokonszenv kialakulását a másik ember beszédmódja is befolyásolhatja. Előfordulhat, hogy a hangképzését furcsának, szóhasználatát szokatlannak tartod, ezért ellenérzéseid támadnak, másé pedig ismerősnek, megnyugtatónak tűnik, így őt könnyebben

megkedveled. Csecsemők viselkedését tanulmányozva a tudósok úgy találták, hogy már a kisbabák is felismerik, ha valaki a környezetükben a szokásos kiejtéssel beszél, és azokra többet is mosolyognak. Az ismerősséget vagy a szokatlanságot később is észleljük, de általában nem tudatosítjuk magunkban.

A nyelvet nem mindenhol használják egyformán: például nem teljesen ugyanazt a magyar nyelvet beszéli minden magyar anyanyelvű ember. Nemcsak azoknak a beszéde eltérő, akik másik ország területén, például Amerikában vagy Szlovákiában élnek, és hat rájuk az angol vagy a szlovák nyelv. Bárki más nyelvhasználata különbözhet Magyarországon is, még akkor is, ha hasonló életkorúak vagy végzettségűek. Noha egy balatoni és egy alföldi magyar gond nélkül megérti egymást, lehet, hogy néhány hangot máshogyan ejtenek, vagy másképpen fejezik ki magukat. Valaki *levetkőzik*, valaki *leöltözik*; valaki *hegyezőtt*, valaki pedig *faragót* használ; a *haza kell mennem* kifejezés lehet *haza kellek menni* vagy

haza kell menjek is. Valaki például *ö*-vel ejti azokat a szavakat, amiket más *e*-vel: így a magyarban létezik a *zsömle* és a *zsemle*, a *föl* és a *fel*,

a *kicsöngettek* és a *kicsengettek*.

Aki olyan helyen nőtt fel, ahol családtagjai, iskolatársai, tanárai és a környezetében a legtöbb ember e-vel ejti ezeket a szavakat, annak ez lesz a természetes. Aki pedig gyerekkorától az ő hangokhoz szokott, az mindig azt érzi otthonosnak, barátságosnak, az e-s szavakat pedig idegennek. Ugyanez a helyzet a többféle szinonimával és kifejezéssel.

Ha egy beszédmódot idegennek érzünk, esetleg az így beszélő emberrel sem szívesen váltunk szót. Nyelvhasználatáról alkotott véleményünkől következtetünk belső tulajdonságaira, többnyire tévesen. Előfordul, hogy valakit kinevetnek, butának tartanak, rosszabb osztályzatot kap pusztán a kiejtése miatt, miközben művelt ember vagy szorgalmas diák, csupán más környezetben tanult meg beszélni. Amikor furcsa beszédű embert hallasz, gondolkodj el rajta, mi teszi különössé, és jusson eszedbe, hogy a te kiejtésed és szókincsed ugyanilyen szokatlan lehet az ő számára. Ha olyan szót használ, aminek a jelentését nem ismered, kérdezz rá bátran! Lehet, hogy újabb rokon lélekre találsz így - akivel a magyar nyelv két különböző változatát beszélitek.

Sokan riasztónak

tartják a régies, ma már nem használt szavakat tartalmazó írásokat, például egy több évtizeddel vagy évszázaddal ezelőtt írt verset,

regényt. Megint mások az új, eleinte szokatlan hangzású szavakat gondolják taszítónak, holott azért születnek, mert szükség van rájuk új jelenségek, új szakmák, tudományos eredmények, találmányok megnevezéséhez. A nyelv változása a világ változásainak természetes velejárója: a szókincs az emberek igényeit követve alakul. Egy regényíró nem tudhatja előre, hogy egy általa használt szó kiveszik-e majd a nyelvből, ami később megnehezíti az olvasást. De a könyv egésze ettől még későbbi korok olvasóinak is fontos és időszzerű lehet.

Akár régies, akár újabb szavakkal találkozunk, mindegyikkel ugyanaz a problémánk: nem értjük. Ezen azonban könnyű segíteni. Kérdezd meg jelentésüket másoktól, vagy járj utána szótárakban és az interneten böngészve! A kihalóban és a terjedőben lévő szavak megismerésével betekintést nyerhetsz a múltba és a jövőbe.

PARAPATICS ANDREA

A válogatós postaláda

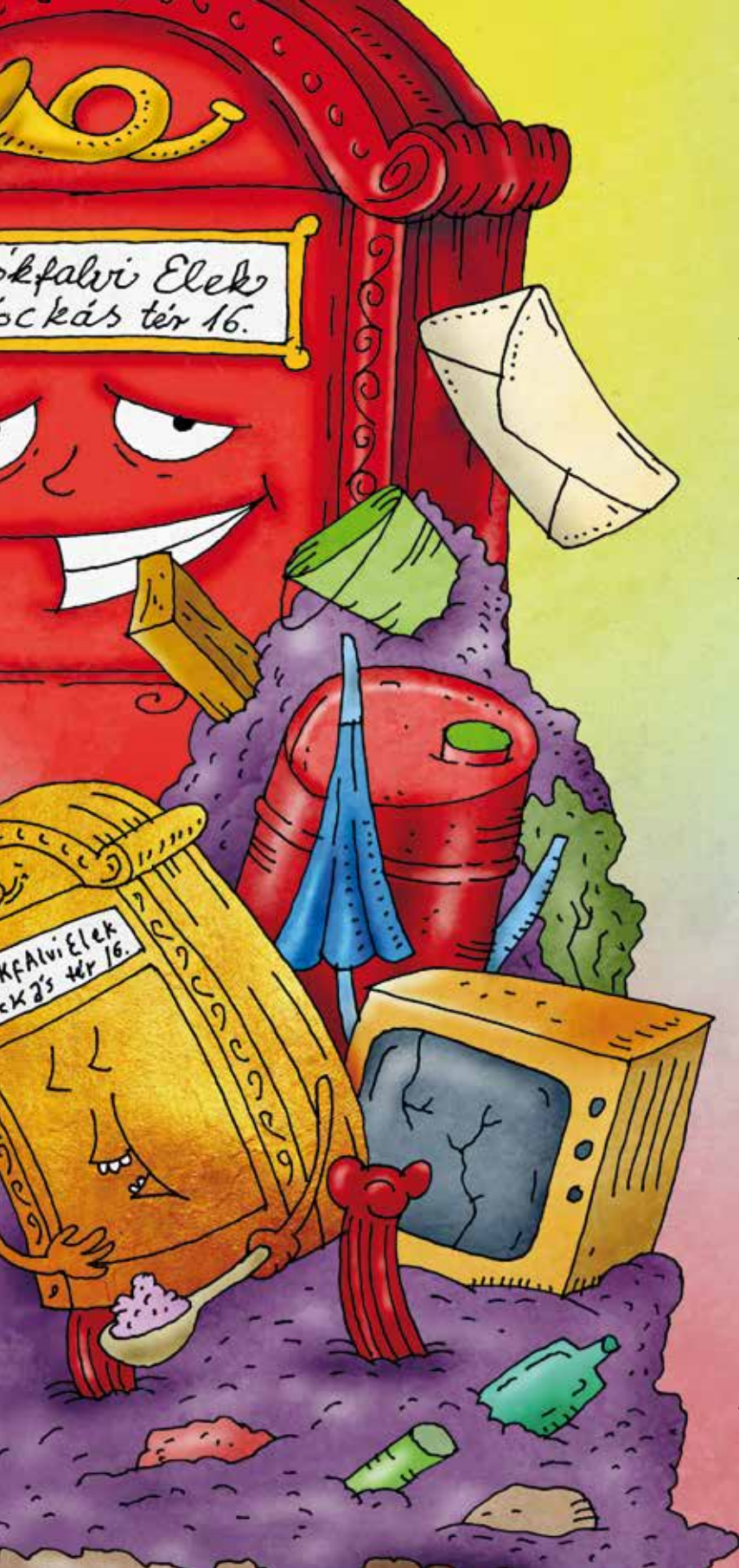
Volt egyszer egy postaláda. Véletlenül se holmi horganyzott lemezből készült, hétköznapi levélszekrényt képzeljete el, hanem igazi öntöttvas remeket, egy pirosra festett, gyönyörű mestermunkát. Hasán cirkalmas betűkkel kacskaringózott a tulajdonos neve és lakcíme: Mihókfalvi Elek, Kockás tér 16.

Mihókfalvi Elek nagy becsben tartotta a postaládáját. Gyakran pucolta, fényesítette, zárját olajozta. A postaláda pedig éveken át hűségesen szolgálta őt, télen-nyáron, esőben-szélben a postás jöttét várta, és mindenféle küldeményt jó étvággal fogyasztott: levelet, számlát, csekket, szóróanyagot.

Egy nap Mihókfalvi Elek leszerelte a postaládát. Az nagyon megijedt. Riadalma tovább fokozódott, mert Elek ráspollyal esett neki, ledörzsölve róla a piros festéket. Hanem a nagy ijedtség egy csapásra elillant, amikor a postaláda új és még szebb borítást kapott: aranszínű zománcreteget.

A felújítás után csak úgy csillogott-villogott a nap fényében. Tudta, hogy hozzá foghatót nem találni az egész utcában, sőt talán a világon sem. Nagy büszkeség fogta el. Ebből még nem lett volna gond, de akkor valaki csiricsáré szórólapot dugott a nyílásába. A postaláda undorodott a gondolattól, hogy le kell nyelnie az olcsó papírra nyomott reklámanyagot. Addig prüszkölt, öklendezett, míg kiköpte a papírt. És attól kezdve egyre válogatósabb lett. Végül már kizárólag fehér borítékokat tűrt meg a bendőjében, minden más a földön végezte. Mihókfalvi Elek először a postást vont a kérdőre, hogy miért hajigálja a levelek nagy részét a földre. De csakhamar kiderült, hogy a postás ártatlan...

A postaláda egy szemétdombra került. Undorodva nézett szét, és megállapította, hogy mindenféle kacat veszi körül: törött esernyő, lyukas vödör, zárlatos tévé, repedt akvárium és sok más haszontalan holmi. Egyre-másra

kérdezgették, hol van eltörve, mi a baja, mire a postaláda kijelentette, hogy neki - velük ellentétben - semmi baja, ő makulátlan és tökéletes, tévedésből került a szemétdombra. Ezzel gögösen elfordult, és nem is állt szóba senkivel. Éveken át csak önmagában folytatott végtelen beszélgetéseket, főként arról, hogy ő mennyire különleges, és mégis igazságtalanul kibabrált vele az élet.

Egy éjjel váratlanul arra lett figyelmes, hogy oly sok éhezés után a nyílásán át valami a bendőjébe csúszik. Önfelmeden habzsolta a váratlan betevőt, míg egészen jól nem lakott vele. Aztán mély álomba szenderült, és ismét a régi időkről álmódott. Másnap döbönt csak rá, hogy az évek során szép lassan mind lejjebb süppedt a szemétben, míg leért a talajszint alá. A fenséges éjjeli lakoma föld volt.

A postaládával hirtelen nagyot fordult a világ. Megbánta, hogy jó dolgában finnyáskodni kezdett Mihókfalvi Eleknél, sőt azt is, hogy a szeméttelre kerülve nem szerzett barátokat a feleslegessé vált tárgyak között.

Újabb évek teltek el, míg egy nap szurtos kéz ragadta meg, és győzelmes kiáltás hallatszott.

- Aranyat találtam!

A postaláda előre szégyellte a félreértést, és ha tudott volna beszélni, magyarázkodásba kezd. De nem tudott beszélni, és az alapos pucolást követően a guberáló magától is belátta, hogy nem arannyal van dolga.

A postaláda új tulajdonosa beírta egyetlen kacifántos káromkodással, aztán széles vigyorral akasztotta friss szerzeményét rozoga kapujára, ami azóta is ott díszel. Levél ritkán érkezik, inkább szórólapok, reklámok jönnek, de olyan még nem fordult elő, hogy abból a postaládából valami kiesett volna.

INCZÉDY TAMÁS

A herceg és

a vonzó boszorkány

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy csúf és gonosz boszorkány, akit mindenki messzire elkerült az erdőben. Egy napon a boszorkány a tükreben nézegette magát, és arra a következtetésre jutott, hogy ha nem volna ilyen rémesen csúnya, akár párra is lelhetne. Szűrös tekintetével végignézett könyvektől roskadozó polcán, hogy megszépítse magát... Boszorkány jelek, porok, igék, szavak, ruhák, állatok, eszközök, receptek, dalok, mesék, kincsek, szerek...

- Ááá, igen, ez lesz az! A *Vonzások és tisztítások kézikönyve!* - kacagott hórihorgas orra alatt, majd ráncos kezébe vette a pókhálós könyvet, és a tartalomhoz lapozott. - Ellenállhatatlanul vonzóvá tevő boszorkányságok, 7. oldal. Legyűrhetetlenül tisztítóvá tevő boszorkányságok, lásd a II. és III. kötetet... Vonzásra van itt szükség, nem tisztítással - dűnyögte rekedtes hangján, és átolvasta a hozzávalókat: - Egy száznapos záptojás... hárommaroknyi mérges gomba... hét rothadó almacsutka... Egy kis ilyen, egy kis olyan... - motyogott magában, míg az alapanyagokat egy dekoratív rézüstbe öntötte.

- És most az utolsó összetevő: tizenkét darab zöldpenészes sajtkukac!

Az elkészült kotyvalék olyan hívogatóan illatos és ínycsiklandozóan kívánatos lett, hogy a boszorkány csak nagy nehézségek árán - bibircsókos orrát befogva - tudta meginni.

Néhány pillanat múlva a ronda és tisztító boszorkányból csodaszép és vonzó boszorkány lett. Olyannyira vonzó, hogy az erdő teremtményei mind előbújtak rejtekhelyükről, hogy megcsodálják szépségét. Igéző külsejének gyorsan híre ment az erdőben, és néhány hét múlva már fehér lovon érkező, daliás herceg kopogtatott az ajtaján.

A herceg és a vonzó boszorkány beszédbe elegyedtek egymással, de minél többet beszélgettek, a herceg annál kellemetlenebbül érezte magát. A boszorkány külseje vonzotta, de szavai és gondolatai tisztították. Hiába szépült meg külsőleg, belsőleg semmit sem változott. A herceg hamarosan búcsúzkodni kezdett. A boszorkány nem értette, mi lehet a baj.

- Lehet, hogy csak kilencvenkilenc napos volt a záptojás? Vagy túl sok mérges gombát tettem bele? - tűnődött magában, majd mérgében varangyos békává változtatta a daliás herceget.

Aztán felöltötte legszebb ruháját, felpattant a herceg hófehér lovára, és elindult az erdő melletti királyságba új herceget keresni.

KOVÁCS ZOLTÁN TIBOR

Pók-ügy

MACSINKA
ZSOLT rajzai

Az állatokat általában mindenki szereti. Legalábbis, ha odaállok valaki elé és megkérdem, hogy „neked bejönnek az állatok?“, lefogadom, tízből kilencen azt mondják: „hát persze!“, a tizedik meg azt, hogy „Naná!“. Pláne, ha gyerek az illető. De az „állatok“, az nagyon tág fogalom, mert ha azt kérdezem, hogy „neked tényleg bejönnek a pókok, kígyók, békák, agámák, gőték, gekkók, sáskák, ostorlábúak meg más effélék?“, akkor rögtön kiderül, hogy a legtöbb embernek az „állatok“ a kutya vagy a cica,

legfeljebb a törpepapagáj. És ez egyáltalán nem rendes dolog a többi állattal szemben.

Persze a pókokat, kígyókat meg a más efféléket nem igazán ismerik, és úgy sokkal könnyebb félni tőlük, meg nem szeretni őket, mint ha vennék a fáradságot, és kicsit összehaverkodnának velük. Mint ahogy a mamám a pókokkal. De inkább kezdem az elejéről ezt a pók-ügyet. A legeslegelejéről, mikor még nem tartottunk pókokat, csak retgettünk tőlük. Legalábbis a családom egy része.

Nálunk elég sok állat élt mindig, mert a mamám a kígyókért meg a békákért van oda, a papa meg hagyományos kutyatartó fajta, meg a gyíkokat szereti, a madarakat meg mind a ketten bírják, és amikor valami kóbor vagy sérült állat kerül felénk, az is rögtön teljes ellátást kap, bár régebben csak akkor volt ez így, ha be tudta bizonyítani magáról, hogy nem pók. De ha valamelyiknek négy pár lába volt, és a mama szeme elé került, az sok jóra nem számíthatott! Kíméletlenül lepozarzták, mehetett ki az udvarra, és legfeljebb néhány jó tanácsot kapott, hogy merre ne jöjjön legközelebb.

Aztán egy napon kiderült, hogy mama egyik munkatársánál lakik egy madárpók, aki a hétvégét azzal töltötte, hogy levedlett. A madárpókok nem kispályások, ha már vedlenek, azt igen alaposan teszik, szóval levedlik a szemüket, a fogukat (vagy inkább csáprágójukat), szépen kihúzgálják a régi bőrből a lábaikat, és a végén szakasztott olyan lesz a levetett bőr, mintha az is egy pók lenne. Mamának ez annyira megtetszett, hogy gondolta, kölcsönkéri a bőrt, és hazahozza nekünk, hogy lássunk mi is csudát.

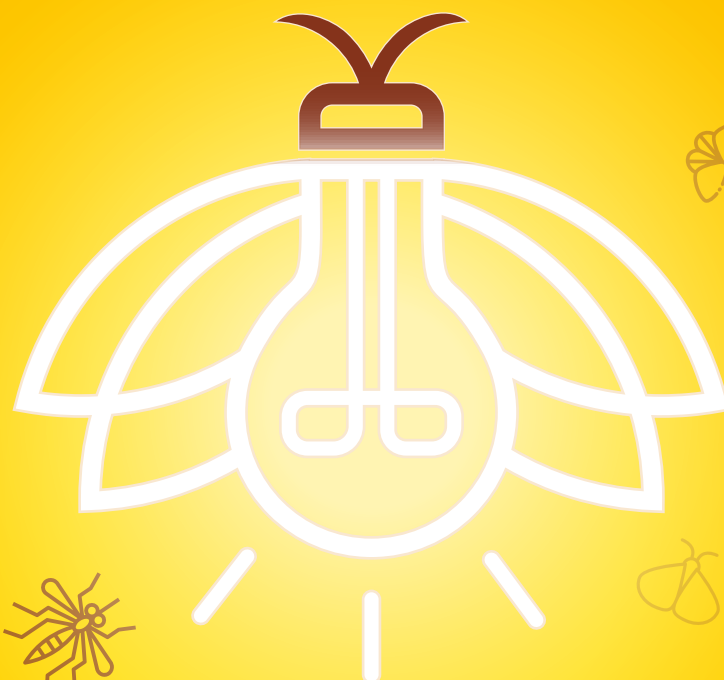
Azt hiszem, mama nagyon szépen tud kérni, és az ismerőse is így gondolhatta, mert már aznap késő este átugrott hozzánk a bőrrel, meg egy füst alatt hozta a pókot is - csinos, szürkésbarna, tenyérszerű, szőrös teremtést, aki ízlésesen csíkos, sportosan karcsú lábakat és nem annyira sportosan gömbölyödő potrohot viselt magán. Meg érdeklődéstől csillogó apró szemeket is, amit amúgy leginkább csak csillogtatott, mert a madárpókok nem valami jól látnak. A volt gazdája letette az akváriumot a pókkal együtt a konyhapultra, annyit mondott, hogy köszöni az érdeklődést, a pókot Ottónak hívják, de nem hallgat a nevére, az akváriumból amúgy ki tud mászni, úgyhogy

jobb, ha teszünk a tetejére valamit, biccentett egyet, és huss - már ott sem volt. Mama meredten bámulta az akváriumot, benne rémálmai főhősével, aki teljes nyugalomban terpesztett mind a húsz centijével a talajon. Aztán hirtelen eltűnt, hogy két perccel később két lexikkal, meg két kertészeti szakkönyvvel felszerelve bukkanjon újra elő. Azokat az akvárium tetejére rakta, sóhajtott egy „ezt megúsztuk”-ot, nekünk takarodót fújt, ő meg leült a pult elé és meredten bámulta a pókot. No, így költözött be hozzánk az első pókunk.

Másnap reggel mama pont ugyanúgy ült a pók előtt, mint mikor éjjel otthagytuk, és pont ugyanúgy bámulta. De azt hiszem, addigra belefáradt abba, hogy rettegjen tőle. Aztán előkaptuk a világhálót és közösen megpróbáltuk kitalálni, hogy lesz a legjobb a pókunknak. És felosztottuk a feladatokat. Mama kiderítette, hogy milyen pókunk van és milyen körülmények között szeret lakni, meg mi a kedvenc kajája, papa megfelelő terráriumot épített, mi a húgommal bujkálócserepet meg itatóedénykét kerestünk és átkereszteltük a pókot Szőr Pamacsra.

Pamacsról azóta kiderült, hogy kislány, férjhez ment, sőt már a gyerekei is felcseperedtek, mind a több százan. És azóta rengeteg madárpók költözött be hozzánk, és mind odavagyunk értük. Amúgy a madárpókok nem tartoznak a főpókok közé, de annyira hasonlítanak hozzájuk, hogy megszerettették velünk a többi pókszabásút is. A kerti pókokat, meg a zugpókokat, meg a vízi pókokat, meg az ugró pókokat, meg az összes pókokat. Már mama sem fél tőlük, és ők se mamától. És ezt nevezem én sikertörténetnek. Legalábbis nálunk...

A villanykörte végzetes vonzása

Láttatok már nyári estéken a szobában vagy a szabadban kisebb-nagyobb rovarokat és lepkéket ragyogó fényforrások köré gyűlni, hogy ott bódultan repkedjenek? Megfigyeltétek cikázásukat a tábortűz vagy a zseblámpa fényének sugarában? Vajon miért nem tudnak elszabadulni, mitől térnek újra és újra vissza? Miért keringenek megállás nélkül a lámpa körül, vagy rohannak nagyot koppanva egyenesen

az izzó, forró üvegbe? Reinhard Demoll német biológus 1918-ban erre a kérdésre kereste a választ: miért vonzza az apró repülő lényeket a sötétben a lámpa fénye? Összegyűjtött sok-sok lepkét, és két csoportra osztotta őket. Az egyiket sokáig a sötét szobában, a lámpafény közelében tartotta, a másikat teljes sötétségbe zárta. Aztán mindet kiengedte, s megfigyelte, hogy a fény közelségéhez

szoktatott lepkék azonnal a villanykörte felé repültek, ám a többiek szétszóródtak a szobában. Amit felismernek, oda törekszenek - vontak le a következtetést. Amikor világosban a Nap fénye egyenletesen megvilágítja a teret, minden részlet jól látható, szükségtelen a Naphoz közelíteni. Ám sötétben csupán a lámpa közvetlen környezete látható, mint az éjszakai ég legfényesebb pontja, így arra veszik az irányt.

Csakhogy a Nap felfoghatatlan távolságból pislog, a villanykörte meg nagyon közelről. Így aztán sok rovarnak állandóan módosítani kell a röppályáját, hogy változó pozíciója ellenére mindig ugyanabból a szögből lássa a fényes igazodási pontot. Ezt látjuk mi körözésnek, keringésnek.

Vannak, akik úgy gondolják, más rovarok a hő miatt igyekeznek a fény felé. Néhányan feltételezik, hogy a csöppnyi állatok olyan virágnak hiszik az izzószálat, amelyik az ultraviola tartományban sugároz. És még olyan elképzelés is akad, hogy a nőstény molylepkék által kibocsátott nemi illatanyag, a feromon fényével keverik össze. Bármi is az igazság, alig vagyunk közelebb hozzá, mint száz éve, Demoll kísérletei idején.

Tervezzetek saját kísérletet! Hogyan keresnétek választ a kérdésre? Gondoljátok végig, milyen lehetőséget kínál a modern technológia (például az izzó fényereje távolról vezérelhető; webkamerával rögzíthetitek a történeteket). Ne feledjétek: a különböző rovarok viselkedése eltérő lehet, tehát egyszerre csak egy fajtaival érdemes kísérletezni. De melyikkel? És hogyan lehet befogni őket?

Az ember által létrehozott mesterséges környezet számtalan módon zavarja össze az állatok évmilliók során kialakult tájékozódási képességét. A csillagok alapján navigáló teknősök a városok fényszennyezése miatt tévednek el. A madarak nem érzékelik az ablaküveget, ezért nyakukat szegik, ha nekirepülnek. Az autótutakat elütött kismélysök és kétéltűek tetemei szegélyezik, a reptereken a felszálló gépekkel ütköző nagytestű madarak pusztulnak el, miközben számos galibát okoznak. Ki tudja, miért sodródnak időnként partra a hatalmas testű tengeri emlősök, bálnák és delfinek? Egy amerikai városban pár évvel ezelőtt egy nagy petárdázás után ötezer ritka madár (pirosvállú csiröge) hullott le az égből. Valószínűleg felriadtak a zajra, és mivel éjszaka nem szoktak repülni, megzavarodtak, egymásnak, fáknak és falaknak ütköztek.

De ugyanaz a technológia, ami a gondot okozza, olykor segíthet is. A veszélyes helyektől a rovarokat és madarakat el lehet riasztani speciális hanghatásokkal. Az irodaházak nagy üvegfelületeire ragadozó szárnyasok körvonalait ragasztják, hogy látható legyen: van ott valami, és hogy a kistestű énekesmadarak még véletlenül se akarjanak odaszállni. De még nagyon sok a teendő, mert nemcsak az állatok tájékozódási képességét zavarjuk meg, hanem elektromos vezetékainkkal, a mezőgazdaságban használatos kémiai szerekkel is tömegesen pusztítjuk őket.

Z. KARVALICS LÁSZLÓ

>> NÉZZÜK EGYÜTT...

Joan Miró képeit!

Joan Miró (ejtsd: hoan miró) képein különleges mesevilág elevenedik meg, sosem látott lényekkel és álomszerű tájakkal.

A festő a spanyolországi Barcelonában, Katalónia tartományban született a 19. század végén. Családjában több kézműves is akadt, édesapja aranyműves és órás, anyai nagyapja pedig bútorsztalos volt. A fiatal Joan iparművészeti középiskolába járt, de szülei ragaszkodtak hozzá, hogy gyakorlatiasabb végzettséget szerezzen, így kereskedelmet is tanult.

Hamar kiderült azonban, hogy nem ez az ő útja. Idegösszeomlása után végre teljesen a művészetnek szentelhette életét. A család Barcelona környéki házában alkotott. Egyik tanára ösztönzésére kipróbálta a rajzolás bekötött szemmel. Tapintására, megérezéseire hagyatkozott, önmagán kísérletezett, hogyan távolodjon a

valóság-hű ábrázolástól. A húszas évek elején - a korszak sok fiatal művészehez hasonlóan - Párizsban tanult tovább, ahol Vincent Van Gogh (ejtsd: vinszent van gog), Paul Cézanne (ejtsd: pól szézann) és a szintén spanyol származású Pablo Picasso (az ő képeivel találkozhattál a Sztakötőben) élénk színekkel festett munkái hatottak rá. A francia fővárosban éveken át nehéz körülmények között élt, nyaranta hazautazott családjá vidéki otthonába. A két eltérő környezet is hatott munkáira - visszaemlékezése szerint egyik mozgalmas képét egy látomás alapján festette, amikor szédelgett az éhségtől.

Párizsban akkoriban a fiatal festők a dadaizmus és a szürrealizmus iránt lelkesedtek. Az irányzatok a valóságtól elszakadó, álmokképekből merítő, különböző elemeket meglehetősen összekötő szemléletet képviseltek. Miró barátságot kötött

az egyik leghíresebb francia szürrealista íróval, André Bretonnal, és részt vett az első szürrealista kiállításon is. A spanyol polgárháború, majd a második világháború Miró életét is felforgatta. Volt, amikor álneven bujkált, de közben mégis egyre ismertebb lett külföldön. Amerikában és Párizsban is nyíltak sikeres kiállításai. Idővel a festés mellett a kerámia- és falikárpit-tervezésben és a szobrászatban is kipróbálta magát, a világ több városában (Barcelona, Madrid, Párizs) megcsodálhatók köztéri szobrai.

A gyerekek rajzait idéző, de gondosan megkomponált festésmód Miró művészetének különlegessége. A rá jellemző, félig emberi, félig állati figurákat *biomorf*, vagyis természet alkotta formáknak nevezte. A *biomorfizmus* az első világháború után alakult ki, a biológia és a természettudományos érdeklődés mellett az álmok jelentésének kutatása és a képzeletvilág felfedezése ösztönözte. A művészeket az álomvilág mellett a környezet és az emberi test formái, működése is érdekelte. Nézd csak a narancsos háttérű *Alakok az éjszakában* című képet! Az éjszakai égbolt csillagai mellett milyen furcsa figurákat látunk! A nehezen megnevezhető lényeknek két szeme van, az egyik szárnyas, a másiknak mintha szarva nőtt volna. Szerinted milyen állatra hasonlítanak? A felismerhető

részletek és a hihetetlen fantázia-teremtmények sejtelmes hangulatot kölcsönöznek a képnek.

A poszteren látható kép címe (*Nő napfelkeltekor*) többet elárul: középtájt a hatalmas vörös napkorong kúszik fel az égre, jobb oldalon sötét ruhás alak látható, mintha a kezében gyereket tartana. A felfelé tekintő nő arca komor, közömbös, a feje felett egy másik arc (talán álarc?) mosolyog. Spanyolországban a 19. század közepén az Altamira-barlangban a kőkorszakból származó, főleg állatokról készült rajzokat fedeztek fel. Ezen a képen jól látható, hogy az ősemberek barlangrajzai is hatottak Miró művészetére.

Meglehet, a *Cirkuszi ló* című, kék árnyalatú kép lesz a kedvenced. A hófehér állat nem is teljesen ló, a feje madárra emlékeztet. Akárcsak a gyerekek rajzain, Miró festményein is gyakran keveredik a valóság és a képzelet világa.

Szöcskejáték

Hiába kiáltja Kati néni, hogy ne rohanj, nem lehet nem rohanni lefelé a lépcsőn, ha csengő-csengő-csengőszó van, mert minden perc kincs most, amikor végre elkezdődhet a lényeg, mert elmúlt már fél négy, de még nincs négy óra, ilyenkor kell lerohanni az udvarra és futni és vegyülni, kavicsot dobálni ugyan nem lehet, Norbi úgyis megpróbálja majd, Kati néni észreveszi - Kati néni mindent lát -, de ilyenkor már ő sem büntet, csak megkéri, hogy játsszon mást.

Mi mind szöcskézni fogunk. Először összerakjuk a lábainkat, a jobbat mindenki, még Laca is, pedig ő ballábas, szorosan rakjuk, hogy egymáshoz érjen, cipő a cipőhöz, nekiszorulva, és akkor a kiszámoló a mellkasunkra bökve mondja a verset és a háromnál

mindenki akkorát ugrik, amekkorát csak tud, olyan távolra a többi cipős lábtól, amilyen távolra csak lehet, mert a fogó, akit kiszámoltak, megpróbál majd elérni valakit. Lábra kell ugrani. Tudom, furán hangzik, de ez a lényeg. Ha a fogó mozdul, akkor ugorhat bárki, mindig csak egyet, és akinek a lábára taposnak, az szobor lesz, kész, annyi, megfagyott, nem játszik tovább. De mindenki játszani akar, tehát ugrik.

Szabó Bécire jött ki a három, felcsillant a szeme, mint akinek terve van. Zsuzska meg Sári ott álltak mögötte, könnyű prédák, az egyik túl hosszú lábú, a másik kicsi, dundi, ügyetlenkék, nyafkák, ha Szabó Béci jót ugrik, már szobrok is lennének. Mindenki iszkolt messzire, a „szélrózsa minden irányába”,

ezt a kifejezést most tanultam Kati nénitől, de nem fogalmazásórán, ahogy illene, hanem ebédeléskor mondta dühösen, mert túl nagyot fújtam a paradicsomlevesembe. De hiszen, ha forró volt!

Na, szóval, Szabó Béci Eszti felé ugrott, én ezt persze láttam előre a szeme villanásából, és Eszti is láthatta, mert csak egészen aprót húzta el a lábát, pedig Eszti a legjobb ugró, ha nem Szabó Béci lenne a fogó, már messze járna. Világoskék vászoncipője van Esztinek, apró virágokkal. Szabó Béci focipője ráugrott, összeért! Összeért a két cipő, egészen össze a két gumiorr és a lendülettől, mert ilyenkor az van, összeért a két póló, alatta a két mellkas és Szabó Béci karja súrolta Eszti karját és eldőltek együtt, és Szabó Béci nem azt mondta, hogy

„bocsánat”, pedig Kati néni így tanította, hanem azt, hogy „szobor vagy”! Eszti meg nem mondott semmit, csak mosolygott, és szerintem nincs szebb szobor Esztinél, és nem is lesz soha, és tudom, hogy Szabó Béci is ezt gondolta. Csak akkor az történt, hogy pont látta Eszti papája a nagy ugrást, mert megjött épp akkor, és felrántotta a földről Szabó Bécit, és mérgesen két nagyon csúnya szót mondott, amit nem enged meg Kati néni még fél négy után sem. És akkor Eszti hazament a papájával, mi meg újra nagyon messzire ugrottunk Szabó Bécitől, merthogy még mindig ő volt a fogó.

GARAY ZSÓFIA

Katinka álma

Volt egyszer egy álom. Bent forgott, pörgött napokig Katinka fejében. Rossz álom volt, afféle csínytevő, aki akkor érkezik, amikor a dolgok nem mennek rendben, és előhívja őt a lelkiismeret. A rossz álom tehát jött, gáncsolt, ijesztgetett, csapdát állított, mint egy útonálló. Kezeket fel, ide nekem a nyugalmat, ide nekem a biztonságot, ide nekem az örömet, különben lesz nemulass! Ilyenekkel fenyegetőzött. Katinka megijedt, jaj, most mi lesz, jaj, kinek mondja el, ha elmondja, csak kinevetik, azt gondolják, hogy gyáva, hiszen egy álom csak álom, s nem a valóság. Azt mondják majd, sokat evett lefekvés előtt, ráfeküdt az alvós baba műanyagkarjára, behallatszott odakintről a szélvihar, túl sokat tabletezett, azért volt a rossz álom. Ezt mondják majd, és ő csak lesüti a szemét, és nem szól, hallgatja, ahogy a fejében forog, pörög, morog a rossz álom, és azt suttogja, hogy gyáva vagy, Katinka, ezért vagyok itt, mert te gyáva vagy! Úgysem mered elmondani, hogy te hívtál ide. Hogy én?! Ez nem igaz. De igaz, gúnyolódott a rossz álom, úgysem mered elmondani, mit csináltál tegnap délután az iskolából hazafelé! Elég, szipogta Katinka, hallgass! Mint ahogy hallgatsz te is, ugye? Csipkelődött a rossz álom, de megtehetette, mert, valljuk be,

nyeregben érezte magát. Imádta, ha félték tőle, ha megfagyaszthatta a vért az emberek szívében. Így történt most is. Katinka napokig rettegett, esténként pedig szorosán bebújt a takaró alá, hátha akkor a rossz álom nem fér hozzá. De hozzáfért. És csak ette a maradék jókedvét, az egyre fogyó bátorságát. Jóllakottan terpeszkedett. Katinka pedig nem értette, miért vesztette el színét a sok játék, hová tűntek a mosolyok, miért bújtt el az ölelésekből a meleg. Minél inkább nem akarta, annál többször gondolt a rossz álomra, amely fogva tartotta lelkében a szépet. És igen, az volt a legfurcsább, hogy amikor nem gondolt rá egy-egy pillanatra, akkor elkezdett neki hiányozni. Akkor hirtelen üres lett minden. Ez akkor lehetett, amikor a rossz álom a jóllakottságtól elszunyókált, mert hát az álmok is alszanak néha. Rossz álom, keltegette ilyenkor, itt vagy még? Eszel még a jókedvemből, csipegetsz a vágyaimból, nassolsz még a bátorságomból? Hol vagy? Ha te is eltűnsz, akkor mi marad nekem? Akkor honnan tudjam, hogy mi szorítja úgy a mellkasomat? Itt vagyok, horkant fel a rossz álom, ne félj, beborítalak lilával, éjsötéttel, rozsdabarna köddel! Érezd rosszul magad, kicsi gazdám! És Katinka megnyugodott, hogy legalább rosszul érezheti magát. Az is jobb,

mint az üresség. Így teltek a napok. A rossz álom otthonosan berendezkedett Katinkában, s csak hízott, hízott, terpeszkedett, a kislány pedig fogyott, fonnyadt, pörkölődött. S ha kérdezték, mi bántja, nem válaszolt. Egy este aztán Kanóc, a bájos arcú játékmackó odabújt Katinka mellé, és azt dörögte: meséjl! Mondd el, meghallgatlak! És Katinkának nem kellett kétszer mondani. Beledörögte Kanóc fülébe az egész rossz álmot az elejétől a végéig, minden egyes részletét, szépet és csúnyát, félelmetest és izgalmasat, az összes titkot töviről-hegyire, még azt is, mi történt azon a délutánon, az iskolából hazafelé, ami után éjszaka a rossz álom megérkezett. Miközben mesélt, érezte, ahogy visszaköltöznek lelkébe a színek, vérébe a huncutságok, tenyerébe az érintések melege. Aztán már csak azt érezte, hogy szúrja valami a vállát. Ki is húzta alóla Kanóc gombból varrt, dundi orrát, de akkor már reggel volt, és szörnyen megéhezett. A rossz álom pedig? Még napokig fenyegetődött, loholt utána, de egyre halványabban, egyre halkabban, míg végül eltűnt a városszéli szeméttelp mögötti sötétségbe. Ott duzzogott, fonnyadt, s várta, hogy hívja őt egy másik kétségbeesett lelkiismeret.

SZABÓ ATTILA

Giza mama, az én bálnám

TÖRÖK ESZTER
rajzai

Egy füledt, augusztusi délutánon váratlanul beállított hozzánk Giza néni, anya testvére. Mit beállított, beviharzott! A bátyám szerint bármerre jár, nyomában porfelhők, villámok, sőt tornádók kelnek életre. De akkorák, hogy egyszerre két tehenet is képesek felragadni. Ezt hittem is, nem is. Elképzelttem a levegőben himbálódzó teheneket – az vitathatatlan: Giza mama minden irányban jó nagyra nőtt, és ha egy nagy felületű test sebesen mozog, bármit okozhat. Egyébként dohány- és fokhagymaszagot árasztott. Amit elrontott a

cigarettazással, rendszeres fokhagymaevéssel akarta helyrehozni.

Nem csoda, hogy hangja hallatára a testvéreim szélesebben a lakás legtávolabbi zugába menekültek. Én szokás szerint későn kapcsoltam, elszaladni már nem volt merszem, ott ragadtam a nappaliban, kiteve a tornádónak, teheneknek.

– Csókolom, Giza néni, anyáék nincsenek itthon, a többiek meg hátul vannak! – próbáltam azonnal nyilvánvalóvá tenni, hogy velem bizonyára semmi dolga nem lehet.

- Tudom, beszéltem anyáttal telefonon. Gondoltam, minek savanyodnátok a forró lakásban, lemehténék inkább a Dunára. A nagyok a számítógép előtt púposkodnak, mi? Jól van, hagyjuk itt őket, hozd a fürdőruhádat, gyorsan, gyorsan! - dörgött rám.

Leszegett fejjel, engedelmesen kullogtam Giza néni után. A Duna azért jó lesz, vigasztaltam magam. A folyót, és különösen a homokos strand környékét ismertem. Szerettem a víz augusztusi hőmérsékletét, az illatát, a délutáni kékes színét, a homokra ráfutó-visszahúzódó hullámok hangját. Meg figyelni a madarakat, különösen a gémek lassú elrugaszkodását, és kiméret szárnycsapásait. De hát Gizával?

Mikor megérkeztünk a strandra, minden szem ránk szegeződött. És mikor Giza néni lehúzta magáról lepedő méretű nyári ruháját, egy kislány szája tátva maradt a látványtól.

Rögtön leszaladtam a vízhez, hogy minél távolabb kerüljek a bámulat tárgyától. Csak ott jutott eszembe, hogy nem hoztuk el a mentőmellényemet, ami nélkül tilos egyedül bemennem a vízbe. Ettől elkedvetlenedtem. Szerencsére ott hevert a közelben pár jó kacsakő, dobálni kezdtem, ahogy a bátyám tanította. A gömböc sárga kavics négyet pattant a vízen, mielőtt elmerült. Amikor elfogytak a köveim, homokvárat építettem, de hamar eluntam.

A nap egyre jobban tűzött, égette bőrömet. Irigykedve néztem a vízben mókázó gyerekeket. Nekifutásból ugráltak a partról a vízbe, egyenesen a szülők karjaiba. Mások állatfigurás úszógumikon, matracokon lubickoltak a part közelében. Felfújtt dínók, hattyúk, sárkányok, teknősök lepték el a

folyót. Én csak bokáig mertem bemenni a vízbe, az meg nem sokat ért a nagy hőségben.

Mérgesen pillantottam Giza néni felé. Mint egy partra vetett bálna feküdt a hasán, és egyenletesen emelkedett-ereszkedett a teste. Biztosan elaludt. Felébredni nem mertem, hogyisne! Az alvó oroszlánt, pontosabban a horkoló cetet nem szabad ingerelni!

Egyszer csak jótékony, hűvös árnyék takart be. A többi ember pillantását követve megfordultam, és a hegyként fölém tornyosuló Giza nénit láttam.

- Gyere, ne gubbassz itt a napon, ússzunk együtt!
- Még nem tudok úszni - vallottam be.

Giza néni ezt eleresztette a füle mellett. Megfogta a kezemet, óvatosan, lassan vezetett be az egyenletesen mélyülő folyóba. Mikor már majdnem a nyakamig ért, megállt, fél kézzel felkapott és finoman rátett a vízre. Biztatott, hogy tegyek pár karcsapást, csak bátran. Ekkorra már kicsit sem féltem, mert láttam, hogy úgy áll a vízben, mint a betoncövek, és akkora a kartávolsága, hogy mellőle aztán nem sodorhatna el semmi. Jókedvűen úszkáltam körülötte.

- Mássz fel a hátamra, meglátod, milyen jó móka lesz!

Nem kellett kétszer kérni. Kényelmesen elhelyezkedtem Giza mama nagy, széles hátán, megkapaszkodtam a vállában, és kezdetét vette a legnagyobb vízi kaland. Ő lett a bálnám, én voltam a potyautasa. Engedelmesen úszott arra, amerre irányítottam, közben ütemesen fújta ki a vizet fölfelé. Nagyokat nevtünk, a többi gyerek irigykedve nézett a partról.

PINEZICS MÁRIA

Növényi furfangok

Hányszor fordult már elő, hogy séta vagy kirándulás közben nagyon kellemes virágillat ütötte meg az orrodát? Ugye, már sokszor?

Ezt az illatot a virágokat beporzó rovarok is érzik. Kevésbé közismert, hogy a növények az őket károsító, rágó hernyók, rovarok ellen olyan anyagokat is képesek kibocsátani, amelyek elriasztják, távol tartják ellenségeiket. Ezt gyakran csak akkor teszik, ha a támadó a rágásával sebet

ejt rajtuk. Ilyenkor illékony anyagok keletkeznek, melyek aztán a növényen belül, ugyanabban vagy más levelekben is további vegyületek képződését váltják ki. Ezek a vegyületek a növényrágó hernyó vagy a szívogató rovar szervezetébe kerülve meggátolják, hogy a megevett növényi anyag hasznosuljon. Ilyenkor tehát a rovarnak jobb továbbállni. Mintha csak elzavarták volna onnan: hagyj békén!

De a történetnek itt még nincs vége. A növénynek és őt károsító ellenségének hosszú egymás mellett élése, közös törzsfajlódása során egyik-másik növényevő állat felismerte, hogy

mielőtt sokat enne a levélből, először inkább csak megkóstolja. Ha a próba során kellemetlen hatást érez - mi azt mondanánk, hogy nem ízlik neki -, keres magának más falatoznivalót. A növénynek is vannak trükkjei, például nem egyszerűen riasztó hatású anyagokat termel, hanem olyanokat, amelyek az őt rágók ellenségeit csalogatja oda, s azok jönnek, mert a sok tetű vagy hernyó számukra terített asztalt jelent. Így a növény is megszabadul a neki ártóktól, akit meg odacsalt, az is jól lakik. Ez mindkettőjüknek jó, csak a növényt rágcsálónak nem.

A vegyszermentes biogazdálkodás is többnyire az ilyen megfigyelésekből szerzett tapasztalatokon alapul. Az a lényege, hogy a termesztett növényeket nem mesterséges szerekkel permetezik, hanem biológiai úton védik meg a rájuk leselkedő veszélyektől. Például olyan növényeket ültetnek melléjük, amelyek képesek elriasztani, távol tartani a termesztett növény kártevőit is. Ennek egyik gyakori példája, amikor a konyhakertben a gondos, figyelmes gazda megválogatja, hogy milyen növényeket ültet egymás közelébe. A fokhagyma erős illóanyagai védik a szamócat egyes gombabetegségek ellen, de a fonálférges és az atkák is irtóznak tőle. A hagyma a paradicsom kártevői ellen hatásos. A levendula, kakukkfű az ember számára kellemes illóanyagait nem szeretik a levéltetvek meg a különböző hernyók sem, ezért gyakran ültetik rózsabokrok és más növények mellé. Egyes

növények, az úgynevezett pillangósvirágúak úgy tudják segíteni a másikat, hogy egy fontos tápelemet, nitrogént juttatnak a talajba. A gyökereiken nitrogénkötő baktériumokkal teli úgynevezett *gyökérgümők* vannak, és ezek nitrogénnel „töltik fel” a talajt az utánuk ott fejlődő, akár nagy tápanyagigényű zöldségek számára is.

Egyes növények ahelyett, hogy maguk vennék fel a talajból a vizet, a tápelemeket és állítanak elő testük szerves anyagait, a könnyebb megoldást választva, a társaik által termelteket csenik

el, és így élőködnek rajtuk. Vajon hogyan találunk gazdájukra, honnan tudják, hogy melyik növényt lehet kihasználni? Erre a talajban van lehetőségük. Azokat az anyagokat érzékelik, amelyeket a kiszemelt gazdanövény gyökerei a talajba bocsátanak. Ha megtalálják a „gazdájukat”, beleköltöznek, és a gazda szinte semmit nem tud tenni ellenük.

Érdekesen vonzó növény a macskagyökér. Már a neve is furcsa, hiszen a macskának nincs gyökere. Ennek a növénynek a gyökere olyan illatú, ami a macskákra szinte drogként hat. A macska nem növényevő, azt hihetnénk, hogy a hús vagy a tej csábítja el, de lám: egy illékony növényi olajnak is lehet ilyen erős hatása. Igaz, nem eszi meg a növényt, csak hozzá dörgölőzik. A macskagyökér az emberre is hat, bár nem ilyen erősen, és éppen fordítva, azaz nem izgat, hanem nyugtat, oldja a feszültséget, segíti az elalvást.

SZIGETI ZOLTÁN

A vonzás titka

Vonzza-e egyik hang a másikat? Vagy éppen taszítja? Ha két hangot egyszerre szólaltatunk meg, azonnal választ kapunk a kérdésre. Mert ha két szomszédos hangot ütünk le a zongorán, vagy énekelünk ketten egyszerre, azonnal halljuk, jól megférnek-e egymással, vagy barátságtalanul súrlódnak. Például ha egy *dó*-t és egy *re*-t teszünk egymás fölé, nincs nyugtunk, amíg el nem tüntetjük a taszítást a kettő között. Ha a *re*-t próbáljuk *dó*-ra levinni, megszűnik ugyan a súrlódás, de nem feloldódik, hanem eltűnik. Olyan, mintha te meg én vitatkoznánk, s ahelyett, hogy meggyőznénk egymást, egyikünk egyszerre csak elpárologna, a másik meg ott maradna egyedül. Mit tehetünk hát? A *dó*-t léptetjük le *ti*-re, és szép, nyugodt hangzást nyerünk.

Próbáld meg egy *dó* fölé *mi*-t énekelni vagy játszani. Ugye, nem hallasz semmilyen konfliktust a kettő között? Harmóniában van a két hang egymással. Most cseréld ki a *mi*-t *fá*-ra! A *dó-fá* kapcsolat ellentétéről árulkodik. Ha leléptetjük a *dó*-t *ti*-re, semmire sem jutunk, mert a *ti-fá* is súrlódik. Ám ha a *fá*-t ereszted le *mi*-re, a *dó-mi* - mint már tapasztaltuk - megnyugtatóan, „szépen” szól.

- Bizonyos hangok tehát szívesen veszik egymás társaságát, mások ellenben menekülnének egymástól. A menekülés nem azt jelenti, hogy messzire elugranak, csupán egyet lépnek. Ha a buszmegállóban tolakodva egymás sarkára hágnak, nem kell átmenni egy másik megállóba, hogy a torzszalkodás megszűnjék, elég egy lépéssel arrébb állnunk.

- Az egymással „békés” harmóniát alkotó hangköz-kapcsolatokat *konzonanciának* - „együtt”-hangzásnak - hívjuk, a súrlódóakat *disszonanciának* - egymással nem jól

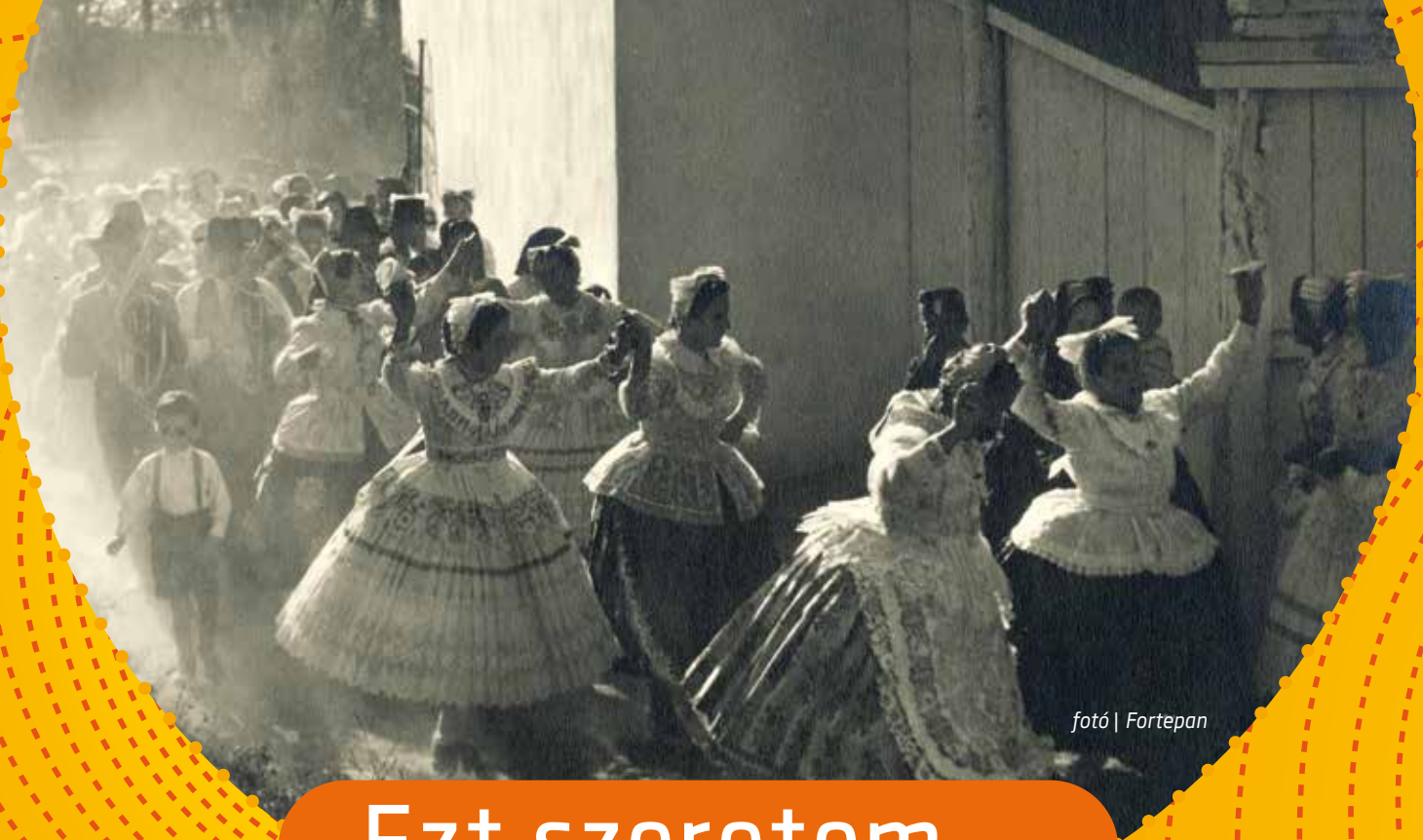
együtthangzónak. A zenében a
konzonanciák és diszszonanciák váltakozása,
a diszszonanciák feloldása - még ha különböző
korokban más és más szabályok szerint kezelték
is - alapvető éltető erő. Csupa konzsonancia -
legalábbis egy idő után - egysíkú, unalmas lenne.
Mintha egy mesében a kisfiú megszületne, soha
semmi gondja, baja nem akadna, boldogan élne
- vagyis nem történne semmi. De ha sárkányok
támadnak rá, akiket küzdelmekben legyőz, nagy
viadalban megmenti a királykisasszonyt, amivel
elnyeri a lány apjának fele királyságát, akkor ugyan
kicsit megborzongunk a kockázatos jelenetknél,
de felszabadulunk, és örömet érzünk, hogy a hős
végül is diadalt arat.

A zenetörténet a diszszonanciák története is.
A reneszánszban, a 14-16. században még
többnyire három hangból álló hangzatokkal
gazdálkodtak a zeneszerzők, és nagyobb súllyal
voltak zenéjükben konzsonanciák. A barokk-
ban (Bach [ejtsd: bah], Vivaldi korában, a 17-18.
században) már legalább annyi négyhangú
akkordot írtak, mint háromhangút. Márpedig
négy hang már óhatatlanul magában foglal
diszszonanciákat, tehát kívánja azok feloldását is.
A romantikában (Schubert [ejtsd: súbert], Chopin
[ejtsd: sopen], Liszt, 19. század) már nemegyszer
öthangú hangzatok tornyosultak, még több és
nehezebben oldható diszszonanciával, egészen a
20. századig, amelyre szokás azt mondani, hogy a
diszszonancia kora. Pedig abba a sokféle muzsikába,

amit a
múlt század
zeneszerzői írtak,
rengeteg különféle irányzat
tartozik, arról nem is beszélve, hogy
a század végén nagyon sok zeneszerző visszatért
a dallamosabb és konzsonánsabb zene írásához.

Ezek a „nehezebben befogadható” zenék
első hallásra sokakat taszítanak. Csábítóbbak
a „könnyebben hallgatható” régebbi zenék,
a ritmikájukkal és alapvetően konzsonáns
hangzásukkal vonzó könnyűzenei irányzatok.
Nem baj, ha valaki ilyen zenék világában is
szeret elmerülni. Biztos, hogy a „slágereket”
nem egyszer hallgatja meg. De érdekes azt is
többször meghallgatni, ami elsőre nem keríti
hatalmába, ami megdolgoztatja a fület, a
gondolatokat. Másodszorra, harmadszorra már
ismerősként fogadjuk, negyedszerre talán tetszik
is, és ötödszörre már vágyunk rá, hogy újra
meghallgassuk. Van, hogy valaki elsőre nagyon jó
társaság, alig várjuk, hogy újra beszélgethessünk
vele. És lehet olyan osztálytársunk, akivel évek
óta járunk együtt iskolába, de csak most, sokára
vesszük észre, milyen okos, szórakoztató. A vonzás
tehát nem feltétlenül azonnal alakul ki. A zenék
vonzása sem.

HOLLÓS MÁTÉ

fotó | Fortepan

Ezt szeretem, ezt kedvelem...

Választásaink háttérében legtöbbször vonzások és taszítások állnak. Mélyről jövő, ösztönös érzések, amelyek függetlenek akaratunktól, mégis meghatározzák viszonyunkat másokhoz és kihatnak egész életünkre.

Számos fajtájuk és fokozatuk létezik: rokonszenv, barátság, szeretet, szerelem, és ellentétül idegenkedés, ellenszenv, utálat, gyűlölet.

Egyidősek az emberiséggel. Róluk szólnak az ősi mítoszok, az antik drámák és a modern színjátékok. Az irodalom, a népköltészet, az operák és a népdalok témái. Jelen vannak babonáinkban, játékainkban. *Ne ülj az asztal sarkához, mert nem mész férjhez*, szólt rám

egykor nagyanyám, és *süldő* lány korunkban - a tinédzserlányok tréfás neve régen - buzgón tépdestük az akáclevélkéket, hogy kipuhatoljuk: *szeret, nem szeret, szívből, színből, szerelemből, egyigazán...* az a bizonyos Valaki.

A vonzalmakon alapuló választásoknak népszokások adtak illő formát és méltó keretet. Legérdekesebbek a párválasztás körüli rítusok voltak: a párok összeéneklése, a szentiváni tűzgrás, lánykérés, eljegyzés, a vőfélyek által vezényelt lakodalmi ceremóniák, de a barátság szentesítésének is léteztek szertartásai.

Akik nem voltak vérrokonok, de barátságot, testvérséget fogadtak, *mátkák* lettek. A húsvét

utáni első vasárnapot *mátkázó vasárnapnak* is nevezték. Ekkor pecsételték meg ünnepélyesen kézfogással, csókkal, *mátkakalács* vagy *mátkatál*, *komatál* küldésével a gyakran életre szóló kapcsolatot. *Ha éljünk, ha haljunk, mindig mátkák maradunk*, fogadkoztak az ormánsági lánypajtások, s férjhez menve egymás gyerekeinek keresztanyái lettek. A moldvai csángók összekocintották a hímes tojásokat: *Mátkázó vasárnap tojást cseréltünk, / Ezen a világon mátkások legyünk. / S a másvilágon testvérek legyünk.*

Szépen csengő *mátka* szavunk származása vitatott, talán szláv eredetű (matka = anya), de nem használtuk ebben az értelemben. Nálunk barátot, barátnőt jelentett az egész középkorban. A 16. század óta a jegyeseket nevezték egymás *mátkáinak*, de fennmaradt a korábbi jelentés is.

Elesett hős, puszta árnyék, / Édes mátkám, vígy magaddal! - kérleli halott szerelmesét a nem kívánt esküvő elől menekülő lány Arany János balladájában. Weöres Sándor egy festett faágról írja: *... szállj rá, fáradt madárka, / mátkapár, dülj alája.*

Kodály Zoltán 1903-ban gyűjtött, lakodal-makban énekelt legényválogatójában barátnők beszélgetnek: *Már engem, mátkám, tízen kérettek, / Adj jótanácsot árva fejemnek, / Hogy a tíz közül melyikhez menjek, / Hogy virág helyett kórót ne szedjek.*

Lagzikban énekelhették a ma gyerekdalként ismert, megejtően szép *Kis kece lányomat*, aki *fehérben vagyon. / Fehér a rózsza, kezébe vagyon. / Mondom, mondom, fordulj ide / mátkám asszony, / Mondom, mondom...* A Tolna megyei népdalt Bartók Béla gyűjtötte 1907-ben, Felsőíregen. Varázsa a dallam mellett titokzatosságában rejlik. Ki az

elbeszélő? A vőlegény? A *kis kece* lány anyja? Ki a *mátkám asszony*? Milyen lehet a *kajtai* rózsza a folytatásban, ami a *ciprusi mentával* reneszánsz virágénekeinket idézi? És miféle a *kis kece* lány? - kérdezhetjük. *Kecses, karcsú menyasszony*, állítja egy tudós tanulmány, csak hogy a *kece* szó Ballagi Mór 1873-as szótárában egyebek mellett azt is jelenti, hogy *ugrándozó, ficánkoló*, vagyis nem kecses, hanem szeleburdi kamaszlány.

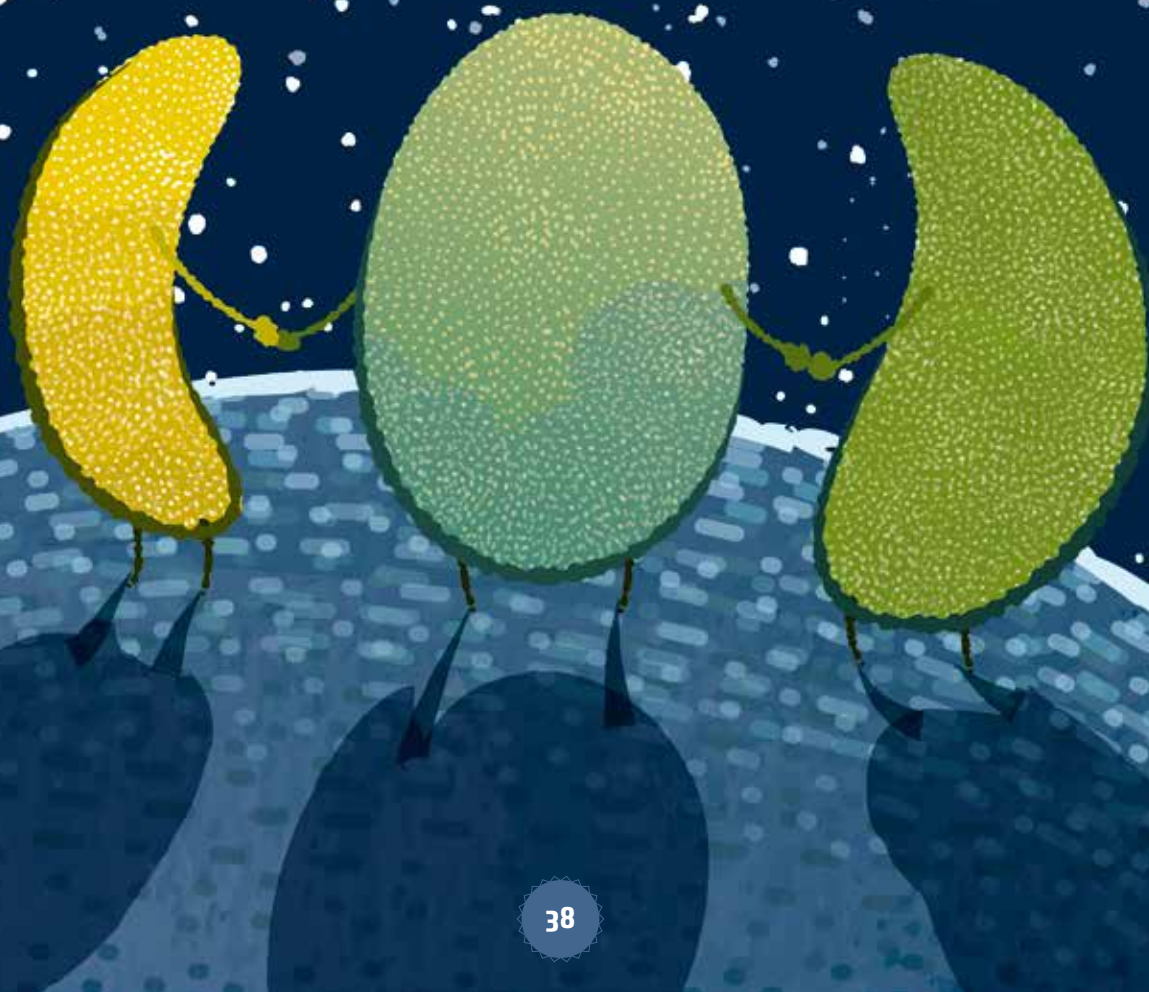
Híres történelmi epizódot juttat eszünkbe az ének. 1857 augusztusában az osztrákok ifjú uralkodója eljegyzésre készült a számára már gyerekkorában kiszemelt bajor hercegkisasszonnyal. Wittelsbach Ilonát - becenevén Nenét - kicsi korától úgy nevelték, hogy mindazt tudja, amire majd császárnéként szüksége lesz. Amíg húgai szabadon játszadoztak, ő nyelveket, történelmet tanult, és a bécsi udvar szigorú szokásrendje, az *etikett* szabályait magolta. Anyjával és testvéreivel érkezett a császári nyaralóba, ahol már minden készen volt a kézfogóra. Semmi sem állt a tervezett frigy útjában, egyetlen apróságot kivéve, ami azonban beláthatatlan következményekkel járt.

A fiatal császár megpillantotta Nené húgát, a tizenöt és fél éves Erzsébetet - Sisit -, és a feltámadó vonzalom eldöntötte nemcsak mindhármuk sorsát, de még Ausztria és Magyarország történelmére is hatással volt. Ferenc József Sisit vette feleségül, aki később a magyarok iránti rokonszenve miatt lett nálunk népszerű és került be nagyasszonyaink sorába.

A rebellis alattvalóit nem nagyon kedvelő, német anyanyelvű császár kénytelen volt leveleiben *Édes, szeretett lelkemnek* szólítani hitvesét. Így. Magyarul.

JÁMBORNÉ BALOG TÜNDE

Vetésforgó

Élt hajdanán három bolygókerülő teringette. Az egyik homorú volt és sárga, a második zöld, csak a harmadik domborodott minden irányban. Egész nap nem volt gondjuk másra, mint a sűrű gondtalanságra: cseresznyeevésre és zsákban futásra. Nem jutott idejük időutazásra: „Manap!” – kiáltották, mire galacsinná vált a tegnap és papírcsákó lett a holnap.

Ha elunták lent magukat, a tömeghatást helyben hagyva felléptek a Holdra, és onnan kémlelték a súlytalanságot, ahogy alábukik a Föld kékködös légkörébe. „Szülőbolygó” – suttogták sóvárogva a holdfénytávolságból, és szemük zsigbedésig megtelt könnyel. Honvágyakozásuknak engedve leereszkedtek a Földre, és a napnyugtatta sötétségben nyugovóra tértek.

Aludni csak párban tudtak, és mert páratlan hármásban éltek, így egyikőjük mesét mondott, míg egy páros álmodott, és vetésforgóban váltották egymást. Domború sárgával szeretett szundítani, mert homorúsága puhán illeszkedett hozzá. Viszont sárga nem tudott a másik oldalára fordulni mellette, mert akkor domború íve nyomta a hátsóját, így ő inkább zöld hús csendjében szenderedett szívesen. Erdőzúgás áradt domború hasából, és mert zöld az iskolaudvar zshivaja után ezt a hangot szerette legjobban, így ő domborúval párban aludt a legbékésebben. Keringtek éjjelente, mint rab bogár a csábító fényű lámpás körül.

Egy reggel pisztrángot ettek labodával, mikor melléjük szegődött Szilveszter, a kötélhurkoló. A vándorcirkusszal érkezett, ami nélküle állt tovább, mert nem tágított többé a három teringette mellől. Nyakába vette gondjukat, és viselte azt büszkén: zoknijukat megstoppolta, megvetette fészüket, melegre lapogatta őket, és kötélhányalt velük, amikor csak kérték. Népdalokat énekelt nekik ősz elejétől jégcsap olvadásig. Életük mégis fenekestől felfordult, mert alvásforgójuk odalett, mikor két kettes lett belőlük, a páratlan keringőjük helyett. Civakodtak, ki aludjon párban kivel. „Őt akarom!” „Semmiképp sem!” – zengett a ház egész éjjel. Így tartott ez tavaszig, amikor Szilveszter egy rebbenő bűvészmozdulattal odébbállt. Lábnyomát az út porában elverte a zápor, messze zengő énekét túlharsogta egy arra járó csalogány.

Mire a hármak felfedezték hült helyét, hiába harangoztak, zseblámpással sem akadhattak nyomára. Bánatukban fát ültettek, és az évgyűrűkön számolták az eltelt éveket, amit Szilveszter nélkül töltöttek. Hosszabb lett a holdútja, világos az éjszaka, előbukkan aprócsomag, kisbaba, tán a szél fúttá oda. Köré gyűlnek, pislognak, sárga eszmél elsőnek, felkarolja, megszereti, a többit súgja a természet. Mit vegyen fel, mennyit egyen, mindegyik jobban tudja, de szó nem szól hangosan, apró gügyögés hallik a házból, létre jött végre az egység, békesség, csak béke van.

TIM MARIANN

Foltos dongók

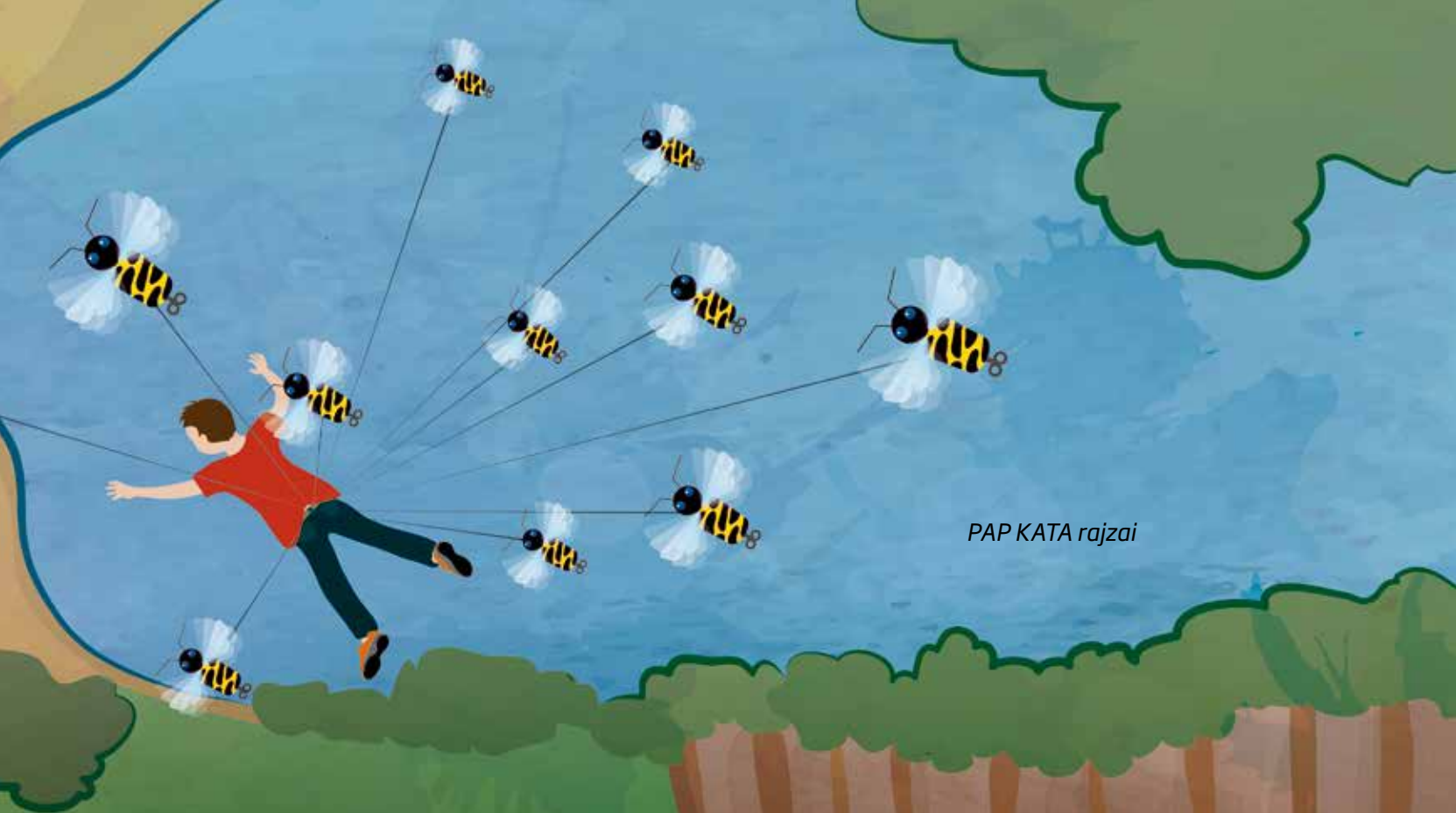
A kisfiú a foltos dongókat a fontos dolgok közé sorolta. A kisautóknál, motoroknál, de még a modellvasútnál is előbbre, mert nem járgányok voltak, hanem szállgányok. Bizonyos tekintetben persze olyanok, mint a járgányok, ezt be kellett látnia, elvégre eljutnak egyik helyről a másikra, csak, mivel ezt a levegőben teszik, nem járnak, hanem szállnak, így a szállgány név jobban illik rájuk, mint a járgány. (A kisfiú néha túlzott tudálékossággal magyarázta magának a világot.)

A foltos dongókat a kisfiú az erdei embertől kapta. Az erdei ember a kiserdőben lakott. Helyesebben, senki sem tudta igazán, hol is van az otthona, de a kiserdőben föl-fölbukkant. Olykor, amikor a kisfiú átvágott a fák között, találkozott vele. Titokban, persze, hiszen az erdei embertől tartani kellett. Beszélték róla, hogy taszító és még

veszélyes is lehet. Talán mert a haja túl hosszúra nőtt, és a szakálla olyan bozontos volt, akár egy madárfészek. A körme zöld színben pompázott. És minden egyes zöld körmén egy-egy foltos dongó ült. A kisfiú ámuldozva bámult. A szívében azonnal vonzalom támadt.

Az erdei ember legyintett egyet, mire a foltos dongók fölröppentek, a kisfiú feje körül köröztek, végül letelepedtek a vállára. Öt a jobb, öt a bal oldalon. Addigra az erdei ember eltűnt, talán kámforrá vált, talán elnyelte a föld, talán csak elfutott. A kisfiú örült, hogy így történt. Tetszettek neki a foltos dongók. Haza is szaladt velük.

Hosszú napokba telt, mire felfedezte, hogy a foltos dongók gépek. Újabb napokba, míg kiókumlálta, hogy icike-picike kulccsal kell fölhúzni őket, aztán tapsolni egyet, hogy szárnyra kapjanak.

PAP KATA rajzai

Óránként röptette a rajt. Percekig képesek voltak a levegőben maradni.

Egy nap damilokat kötött a foltos dongókra, s az összecsomózott horgászsínórok végét a nadrágszíjához erősítette. Amint elkészült, a raj zümmögni kezdett. Csak húsz méterrel a föld fölött jutott a kislíú eszébe, hogy föl sem húzta a szerkezeteket, s nem is tapsolt. A foltos dongók talán maguktól, a maguk erejéből és akaratából repültek. A kislíú nemsokára félni kezdett. Minél távolabb került a házuktól és az ismerős vidéktől, annál jobban mardosta a félelem. Olyan magasra emelkedett, hogy a táj hatalmas terepasztallá alakult alatta, amelyre elmosódó alakzatokat halmoztak, s a színek is összefolytak. A füle bedugult, a szeme égett, már alig kapott levegőt, amikor végre ereszkedni kezdtek.

Lágyan, puhán ért földet, a kiserdőben. Az erdei ember már várta. Elvágta a damilokat, zöld körmeire ültette a foltos dongókat. A kislíú úgy érezte magát, mint aki mély álomból ébred.

– Mindennap vártalak – mondta az erdei ember.
– Gondoltam, elbeszélgetünk.

A kislíú nem szólt egy szót se, a szíve még mindig erősen kalapált.

– Eltűntél... – nyögte ki végül.
– Most is itt vagyok – csóválta a fejét az erdei ember. – Ahogy felénk mondják, a mese meg a dongó elszáll, mi maradunk.

A kislíú lesütötte a szemét.
– Most mennem kell – búcsúzott az erdei ember.
– Holnap is eljövök.

A kislíú nem válaszolt. De elhatározta, hogy ő is eljön másnap. Talán kérdései is lesznek.

BENE ZOLTÁN

Álmok köntösében

Mindenki szereti okosnak képzelni magát. A *császár új ruhája* című mesében a szabó azt hazudja, hogy az általa készített öltözéket az ostobák nem láthatják. Ha az uralkodó felveszi, megtudhatja, kik a tökfilkók az udvarában. Valójában semmiféle ruhát nem ad rá. A pusztá levegőt igazgatja a császáron. Senki sem ismeri be, hogy nem lát semmit. Mindenki a kelme szépségét dicséri, nehogy butának tűnjön, miközben az uralkodó anyaszült meztelenül járkal.

Szem, szív, ész - ezekre hagyatkozunk, mikor megítélünk valamit. De mikor döntünk helyesen? Melyikre hallgassunk?

Mindhárom résznek megvan a maga szerepe. A szemünk által jutunk a benyomásokhoz, amelyeket a szívünk és az eszünk értékel.

(A szívnek valójában semmi köze nincs érzelmeinkhez, de a nyelv, és így a költészet is jelképként megőrizte a hiedelmet, hogy érzéseink „lakhelye” és irányítója a szív.) Nézni sokféleképpen lehet. Néha egész másképp fest, amit alaposan szemügyre vettünk, mint legelső pillantásra.

Akármit lássunk, a szívünk azonnal reagál rá. Vonzást vagy taszítást érzünk, az első benyomás alapján formálódik a hozzáállásunk.

Az eszünk csak ezután lép játékba - ha lehetőséget adunk neki. Gyakran a szív válasza olyan erős, hogy nyomban eldöntjük, akarjuk-e vagy sem az adott dolgot. Meg sem vizsgáljuk közelebbről, nem mérlegeljük a döntést.

De ész nélkül cselekedni veszélyes. Miért?

Sajnos, sok ember van, aki ilyen vagy olyan okból be akar csapni. Persze nem mindenki, de azért jócskán akadnak. Ők gyakran a szem megcsalásának, a szív megnyerésének mesterei. Tudják, hogyan tegyék vonzóvá magukat, a gondolataikat, az ötleteiket vagy az általuk árult holmikat.

A mesebeli szabó például pontosan tudja, mit csinál. Busás fizetésre vágyik, ezért egy álmot ad el a császárnak. Melyik uralkodó ne szeretné tudni, ha ostobák a tanácsadói? A császár hinni akarja, hogy mindez lehetséges.

Millió helyzet állhat elő, amelyben valaki a maga oldalára próbál csábítani. A kérdés mindig az, *miért* jó neki, ha meggyőz engem? Illetve *nekem* tényleg jó?

Sugárzó mosollyal, jól csengő szavakkal, megnyugtató ígéretekkel igyekeznek elkápráztatni. Egyértelmű: *nekik* jó, ha sikerül. Megpróbálják elhitetni, hogy egyeznek az érdekeink. Sőt, néha mintha nekik nem is számítana. Úgy tesznek, mintha egyedül rólunk szólna az egész.

Nem az a baj, ha valaki meg akar nyerni magának. A világ nagy csodái együttműködésekben születnek. A probléma akkor kezdődik, amikor hazudnak nekünk. Megmagyarázzák, hogy nekünk is jó, ami valójában csak nekik kedvez. Gyakran nem származik hasznunk az effélékből, sőt még kárunkra is válnak.

Álljunk meg egy pillanatra, adjunk lehetőséget magunknak, hogy alaposabban *megszemléljük* a részleteket. Ilyenkor az eszünk munkához lát, de folyamatosan dolgozik a szívünk is. A szívünk az agyunk és a szemünk által közvetített új benyomásokat egyaránt értékeli. Jó esetben a kettő között nincs eltérés. A gondolkodás csak

megerősíti a látottakat.

Hanem ha különbség van, bajba kerülhetünk. Ilyenkor ugyanis előfordul, hogy a szívünk a szemünkre hallgatna. Varázslatos képeket festettek le előttünk! Hinni akarjuk, hogy igazak. Az agyunk sejti, hogy mindez túl szép, hogy igaz legyen, de a szívünk vágyik az álmokképekre. Ragaszkodik hozzájuk.

Megállni, közelebbről megszemlélni, átgondolni. Szerencsére ritka, hogy egy másodpercen belül kell döntést hoznunk. Akik be akarnak csapni, gyakran sürgetnek. Próbálják megakadályozni, hogy ellenőrizzük a részleteket, hogy mérlegeljünk. Ha ügyesek, mindez észrevétlenül sikerül nekik. Ilyenkor általában a szívünkre próbálnak hatni. Ijesztgetnek, hogy ha most azonnal nem lépünk, lemaradunk.

Semmibe sem kerül megkérdezni, kaphatnánk-e egy kis gondolkodási időt. Semmibe sem kerül tovább kérdezni. Kis utánajárás rengeteg kellemetlenségtől megkímélhet.

Fontos, hogy tisztában legyünk vele, mi az, amit a szívünk mond, és mi az, amit az eszünk. Azt is el kell különítenünk, hogy mit tudunk valójában, és mi az, amit csak érzünk vagy képzelünk.

Fontos, hogy megkérdezzük magunkat: „Ki mondja? Miért mondja? Miért éppen ezt mondja?” Ezt *kritikai gondolkodásnak* hívják.

Ha tudatosítjuk magunkban, mi hová tartozik, nagyobb az esélye, hogy jól döntünk. Nem mindegy, hogy vakon lövöldözünk egy céltáblára vagy összpontosítva. Esete válogatja, hogy a szív vagy az ész jobb tanácsadó. De mindig növeli a jó döntés esélyeit, ha tudjuk, mit miért teszünk.

HÓNYI EDIT KATALIN

Átok vagy áldás

A testvéri kötelék az egyik legfontosabb kapcsolat az ember életében. A közös gyerekkor, az együtt átélt élmények, a szülői gondoskodás örökre összeköt. A testvérek egymás fejlődésére is hatnak: a kisebb testvér tanul a nagyoktól, az idősebb önbizalmát meg növeli, ha a fiatalabbnak védelmet, biztonságot nyújthat. Bár a testvéri vonzalom gyakran erős és kölcsönös, a féltékenység, a szülők szeretetért vívott küzdelem ellenségekké is teheti a testvéreket.

A bibliai Káin Ádám és Éva elsőszülött gyermeke volt, Ábel a másodszülött. Felnövekedve Ábel juhásztor lett, Káin pedig földművelő. Mindketten áldozatot mutattak be az Úrnak, aki Ábel áldozatát

szívesen fogadta, mert ő teljes hittel ajánlotta fel, Káinéra azonban rá sem pillantott. A fiú nagy haragra gerjedt, és lehajtotta a fejét, de az Úr így szólt hozzá: „Miért gerjedtél haragra, és miért horgasztod le a fejed? Hiszen, ha jól cselekszel, emelt fővel járhatsz. Ha pedig nem jól cselekszel, a bűn az ajtó előtt leselkedik, és rád vágyódik, de te uralkodjál rajta!” Káin azonban nem békélt meg, a mezőre csalta és megölte öccsét. Az Úr figyelmének elnyeréséért vívott harcot a szülői szeretetért versengő gyerekek küzdelmeként is értelmezhetjük.

A bibliai Józsefet apja minden testvérénél jobban szerette és ajándékokkal halmozta el. József meg beszámolt apjának testvérei minden csínytevéséről. Szívesen mesélt különös álmairól is, amelyekben mindig a többiek, bátyjai fölé emelkedett. Nem csoda, hogy azok féltékenykedtek, sőt meggyűlöltek. Olyannyira, hogy apjuknak egyszer a fiú halálhírét hozták, de valójában eladták rabszolgának.

A testvérgyűlölség ellenében még több a testvérszeretetről szóló monda és valós történet. A magyar történelem egyik legemlékezetesebb testvéri ragaszkodása Kossuth Zsuzsannáé. A kislány kései gyerek volt, édesapja közel járt a hatvanhoz, édesanyja negyvennyolc évesen hozta világra. A család a három lánytestvér után fiú érkezését várta, és úgy döntöttek, más elvek szerint nevelik legkisebb lányukat, mint három nővérét. Zsuzsanna fiús nevelést kapott: a háztartástan és a nyelvek mellett tanulhatott jogot, alkotmánytant és történelmet is. Bátyja, Lajos sokat segített a tanulásban, gyakran beszélgetett vele, ragaszkodásuk kölcsönös volt,

és legendás lett későbbi együttműködésük. A kislány még tizennégy éves sem volt, mikor bekapcsolódott bátyja munkájába. 1831-ben Magyarországon kolerajárvány pusztított. Kossuth Lajos kolerabiztosként a betegek ellátását és elhelyezését szervezte. Utazásaira gyakran elkísérte húga, aki itt találkozott először az emberi nyomorúsággal.

Kossuth Lajos neve az 1832-36-os pozsonyi országgyűlés alatt vált országosan ismertté, amikor az Országgyűlési Tudósítások szerkesztője lett. A reformkor meghatározó politikusává vált, szabadságvágyával és határozottságával már fiatalon tekintélyt vívott ki magának.

Amikor a Kossuth család Pestre költözött, Zsuzsanna is részt vett a Tudósítások szerkesztésében, rövid idő után ő lett bátyja legmegbízhatóbb segítője. 1837-ben a Tudósításokat a hatóság betiltotta, Kossuthot bebörtönözték, de húga nem vesztette el a fejét. Még a házkutatás előtt több veszélyes iratot megsemmisített, így nem tudták bátyja bűnösségét valamennyi vádban bizonyítani.

Amikor 1849-ben Kossuthot kormányzóvá választották, húgát országos hadi főápolónőnek nevezte ki. Zsuzsanna elsősorban a katonák szörnyű egészségügyi ellátásán akart sürgősen

változtatni. Az egész országot mozgósította, hogy kellő számú, felkészült ápolónőt toborozzon a sebesültek ápolására. Pár hónap leforgása alatt 172 hadikórházat hozott létre, és a világ első női hadiápolójaként fáradhatatlanul járta az országot. Megkövetelte, hogy a sebesült osztrák katonákat is ugyanolyan lelkiismeretesén ápolják, mint a magyarokat.

A szabadságharc bukása Aradon érte. Nem sikerült családjával időben elmenekülnie, így előbb orosz, majd osztrák fogságba került. Pestre szállították, ahol hazaárulás vádjával perbe fogták. Végül felmentették, mert az osztrák tisztek, akiket a hadi kórházakban ápolt, kiálltak mellette.

1851-ben ismét letartóztatták, de nem tudták az összeesküvés vádját rábizonyítani. Emigrációba menekült bátyja minden követ megmozgatott, hogy kiszabadítsa. Az amerikai nagykövet közbenjárására Zsuzsannát kiengedték a börtönből, de felszólították, hogy családjával együtt vándoroljon ki Amerikába. Útra is keltek, idős, beteg édesanyja miatt azonban nem vállalhatták a tengeri út nehézségeit, ezért Brüsszelben maradtak. Az anya halála után a család New Yorkban telepedett le, ahol Zsuzsanna 1854-ben tüdőbetegségben halt meg.

PÁNTI IRÉN

An illustration depicting a scene from a story. A woman in a bright yellow dress is seen from the chest up, looking out of an open window of a dark brown house. Her arms are raised, and she appears to be holding onto the window frame. The house has a red roof. The background is a swirling, greyish-white storm with a large, stylized face of a storm cloud with red cheeks and black eyes. The sky is a pale, sandy color with a few dandelion-like plants scattered around. The overall style is simple and expressive, using bold colors and thick brushstrokes.

|| Az anyóka és a böjti szél

Az anyóka egyedül élt az erdő szélén apró házában. Egy nap nagy szél támadt. Huncut volt az a szél, gondolta, megvicceli az anyókát, hát kicsapta a házikó ajtaját, és körbetáncolta a konyhát. Mindent felforgatott egy pillanat alatt.

Az anyóka alig tudta kiseprűzni a komisz szelet.

- Hess innen, szél! Csak rosszat akarsz! - mérgelődött, és gyorsan becsukta utána az ajtót.

A szél ekkor a kéményen bújt be, és kifújta a kormot a kályhából. Az anyóka bezárta a kályhaajtót is, de a szél még mindig ott süvített a ház körül, és tovább bosszantotta. Végül hatalmasra fújta fel magát, felkapta a házikót, anyókástól, mindenestől, és a levegőbe repítette. Az anyóka sírt-rítt, de nem tudott mit tenni.

Hamarosan arra járt a postás, meglátta, mi történt. Lepattant a bicikliről, leszedte a táskájáról a vállpántot, meglendítette, és a ház kéményére akasztotta. Aztán csak húzta-vonta, de nem tudta visszarángatni a kis kalyibát a földre, sőt a szél majdhogynem őt is felkapta.

Az erdész épp akkor törölte meg a homlokát munka közben, és ahogy az ég felé nézett, meglátta ő is a felemelt házat. Odasietett, bevágta a fejszét egy tönkbe, a pántot rátekerte a fejsze nyelére, így a szél már nem tudta messzire fújni a házikót, pedig szinte belevörösödött az erőlködésbe, annyira fújta. A pánt azonban kitartott.

- Épp idejében! Már nem tudtam volna sokáig tartani! - lihegett a postás. - De hogyan tovább?

Mire bármit dönthettek volna, megérkezett a gazda az ökreivel, befogta őket a pánt végére, és húzatni kezdte a házikót lefele. Az ökrök izzadtak, a földet szaggatták körmeikkel. A gazda, az erdész, és a postás is beállt mögéjük.

Már csak egy kicsi hiányzott, amikor a szél feldühödött, és minden erejével belekapott a ház sarkába. Odalent ugyan kitarzott a segítség, de az erejük egyre fogyott.

A tisztás felől ekkor énekhang zendült fel, és hamarosan megjelent egy csapat iskolás, akik a tanárukkal kirándultak éppen.

- Segítsünk hamar! - kiáltott a tanár. A gyerekek nagy zsvajjal esett a pántnak, és közös erővel hamarosan a földre rántották a házikót.

Szerencsére arra járt az ács, és óriási szegekkel a földhöz rögzítette a kis lakot.

A szél még akkor is annyira fújta, hogy szinte belepukkant, de már nem bírta a házikóval. A többiek nézték egy ideig az erőlködését, majd nagy hangosan kinevették. A böjti szél ekkor úgy megsértődött, hogy soha többé nem járt arra, és örökre békén hagyta az anyókát.

A néni örömkönnyek közepette mondott köszönetet, majd olyan hatalmas kalácsot süttött, mint még soha.

Kellett is, mert mindenki nagyon elfáradt, aki arra járt.

GUTI CSABA

Szeret – nem szeret

Nyúltam felé. Már jött.
Mit jött? Szaladt!
Zöld fák között.
A tinta-ég alatt.
Arcán a sárga nap
pirosra gyúlt.
– Mondd csak, ki vagy,
hogy hozzád fut az út?

Elfordult.
És én is.
Nem köszönt.
És én sem.
A padban szöszmötölt,
és meglökött kicsit.
Ránéztem.
Elfordult.
És én is.
Meglöktem.

SZILASI KATALIN

KISS LOU rajzai

A szomszédék kocsija

A szomszédék kocsija csak nekem tetszik.

Apa szerint nekünk biztosan nem jó,
mert éjszakára nem lehet kint hagyni a ház előtt,
nehogy ellopják, és teteje sincs,
rossz időben nem tudnánk vele autózni.

A sportkocsi tényleg nem jó semmire,
mondta anya is, a mienk sokkal jobb,
mert kint lehet hagyni éjszakára a ház előtt,
úgyse kell senkinek, ráadásul teteje is van,
nem esik bele az eső.

KISS OTTÓ

Verseny

- Már megint szét vagy esve - mondja anyu, miközben tessékel befelé. - Szappanos kézmosás, átöltözés, és tessék nekiállni tanulni!

Minden délután ugyanazt mondja, nem igaz, hogy még nem unja. Csinálnám is, de nagyon nehéz, mivel a lábam legszívesebben külön életet élve indulna, hogy gyakoroljam a dekázást, mert a fiúkkal fogadtunk, hogy a hétvégére ki tud többet csinálni. Hárman vagyunk versenyben. A győztes kérheti meg Katit a jövő heti ültetésnél, hogy üljön mellé. Ő a barátunk, nem úgy, mint azok a lányok, akik csak a barátnőikkel állnak szóba, a fiúktól meg sikítva menekülnek. Kár, hogy így van.

A két kezem feladatait is meg kell osztanom, hogy holnap ne legyen újra gond a házi feladat hiányból. Össze kell építenem azt a járgányt, amit a névnapomra kaptam, és sehogy sem jövök rá, hogy hová illik az egyik elem. Ha elkészül, beviszem az iskolába, és a padon azzal szállítom majd az asztal egyik végéből a másikba, például a radírt, ha mondjuk Katinak nem lesz. Vagy ha otthon felejtí a tízóraiját, feldobom a platóra a fél szendvicsemet, és elfuvarozom.

Írtam neki egy versféleséget: *Vonzasz engem, mint a mágnes, kár, hogy a neved nem Ágnes.*

A múlt héten sorba állásnál véletlenül megfogtam a kezét, mint régen, amikor még kicsik voltunk, mire a többiek azonnal heves fújozásban törtek ki. Nem tudom, mire gondoltak: vajon az én kezemet megfogni „fúj”? Lehet. Kati úgy kapta el a sajátját, mintha áramütés érte volna. Talán nem is akarna mellém ülni... Ha nem engem választ, odaadom a verset valaki másnak, hadd egye a fene!

- Halló, nem érted, hogy nincs idő ábrándozni? Sohasem fogsz elkészülni, ha csak állsz itt az előszobában, mint egy szobor! - noszogat anyu. - Történt valami baj? Vagy netán szer...?

Nem hallgatom végig! Jól becsapom a szobám ajtaját. Az előbb még szét voltam esve, most meg ez a szobor-marhaság.

Még hogy én szétesve! Anyu szokta azt mondogatni magáról, hogy „azt sem tudom, hol áll a fejem”.

LIPTÁK ILDIKÓ

Barátságunk története

Különleges pályázatot hirdetünk: ezen csak akkor indulhatsz, ha társat találsz, akivel megírájátok, lerajzoljátok, lefotózzátok, megfilmesítitek, elbábozzátok vagy más módon elmeséletek, hogyan és miért lettetek barátok.

Történetekben szóljatok a nehézségekről is, a vitákról, összeveszésekről és kibékülésekről, a barátság erejéről és a közös élményekről.

A pályázatban adjátok meg mindkettőtök nevét, életkorát és elérhetőségét. A leggondosabb, legszemélyesebb munkák beküldőit páros ajándékkal jutalmazzuk meg.

A pályaműveket a szerkesztőség postai vagy elektronikus címén **2019. november 8-ig** várjuk.

